

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
POLITIKAS ZINĀTNES NODAĻA

EIROPAS SAVIENĪBAS ĀRPOLITIKA ARKTIKAS REĢIONĀ

BAKALaura DARBS

Autors: **Alise Tarasova**

Studenta apliecības Nr. at11073

Darba vadītāja: profesore Dr. paed. Žaneta
Ozoliņa

RĪGA 2014

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt un izprast to, kā Eiropas Savienība veido un īsteno savu ārpolitiku. Ņemot vērā, ka ES ir vairāku suverēnu valstu savienība, kam katrai ir sava nacionālā ārpolitika, darbā tiek noskaidrots, kā ES kā starptautiskā organizācija realizē visu dalībvalstu kopējo ārpolitiku. Tā kā Arktikas reģions ir īpaša Zemeslodes vieta, kas sev pievērš visas starptautiskās sabiedrības uzmanību, darbā paredzēts noskaidrot, kā attīstījusies ES ārpolitika attiecībā uz Arktikas reģionu, kādi ir ES uzstādītie mērķi un kādas ir ES kopējās intereses šajā reģionā, vai un kā tās ir mainījušās laika gaitā. Darbā tiek izvirzīts šāds izpētes jautājums: **Kā ir mainījusies ES ārpolitika attiecībā uz Arktikas reģionu laika posmā no 2008. - 2014.gadam?**

Darba teorētiskajā daļā tiek skaidrots ārpolitikas jēdziens, tiek apzināti klasiskie ārpolitikas veicēji un ārpolitiku ietekmējošie faktori. Turpmākajā darba teorētiskajā daļā tiek pievērsta uzmanība tam, kā starptautiskas organizācijas veido un īsteno kopējo ārpolitiku, kādi ir starptautisko organizāciju mērķi un intereses, pievēršot konkrētu uzmanību Eiropas Savienības kopējās ārpolitikas veidošanai.

Darba empīriskajā daļā tiek raksturots Arktikas reģions un apskatītas reģiona īpašības, kas padara to par uzmanības vērtu izpētes objektu. Pēc tam tiek analizēts, kad un kāpēc Arktikas jautājums ir kļuvis par vienu no ES ārpolitikas jautājumiem. Tiek identificēti ES uzstādītie ārpolitikas mērķi Arktikas politikā. Izpētot mērķus, tiek identificētas Eiropas Savienības intereses attiecībā uz Arktikas reģionu, kas atklājas, pētot un analizējot ES ārpolitiku attiecībā uz šo reģionu un sadarbību ar Arktikas reģiona valstīm. Lai atbildētu uz darbā izvirzīto izpētes jautājumu, tiek analizēta ES 2008.gadā klajā nākušais ziņojums attiecībā uz Arktikas reģionu. Tiek analizēts 2012.gadā ES Komisijas izstrādātais paziņojums par sasniegtajiem rezultātiem un turpmākajiem ārpolitikas soļiem attiecībā uz Arktiku, kā arī 2014.gadā izlaistais ES Padomes paziņojums par Arktiku.

Atslēgvārdi: Eiropas Savienība, Arktika, Arktikas Padome, ārpolitika, intereses.

ANNOTATION

The aim of this bachelor thesis is to research and to comprehend how does the European Union shape and implement its foreign policy. Keeping in mind that EU is a set of a number of sovereign states which all have their own national foreign policies, this paper aims to clarify how does the EU as an international organization put into practice common foreign policy of all member states. Arctic in its turn is a very specific region on planet Earth which calls for a worldwide attention. The intention of this paper is to find out what is European Union policy towards Arctic region, what are the proclaimed aims of EU and what are the common interests of EU in this region, and how did these interests change through time if they changed at all. The research question set in this paper is as follows: **How had the EU policy towards Arctic region changed in time scope 2008. - 2014?**

In the theoretical part of this paper the concept of foreign policy is defined. Theoretical part explains who the classic foreign policy makers are, how the foreign policy implementation takes place and what are the external factors affecting foreign policy. In the following part of theoretical unit I will take a look at international organizations and their basic founding elements. Hence, the paper explains why do states unite their powers and resources and act through international organizations. It also explains how do international organizations form and implement common foreign policy and European Union in particular

Analytical part of this thesis describes Arctic region itself and tries to present all the features and qualities of the region, which make it so important and cause worldwide attention to it. In the following part of the paper the interests of EU in Arctic are defined. The interests of the EU are highlighted through thoughtful analysis of EU foreign policy aims towards the Arctic region.

To answer the research question raised in this paper it is necessary to analyze EU policies towards Arctic: EU Commission communication in 2008 and 2012, as well as EU Council conclusions on developing an Arctic policy.

Key words: European Union, Arctic, Arctic Council, foreign policy, interests

SATURA RĀDĪTĀJS

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS	5
IEVADS	6
1. ĀRPOLITIKAS JĒDZIENS	11
2. ĀRPOLITIKU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI	14
3. ĀRPOLITIKU VEIDOJOŠIE AKTIERI	19
3.1 Starptautiskās organizācijas kā nozīmīgi ārpolitikas veidotāji	21
4. ĀRPOLITIKAS BŪTĪBA UN MĒRĶI	24
4.1 Starptautisko organizāciju mērķi un intereses	26
4.2 Pienākumi ārpus robežām	28
5. EIROPAS SAVIENĪBAS ĀRPOLITIKA ATTIECĪBĀ UZ ARKTIKAS REĢIONU	32
5.1 Arktika kā globālas nozīmes reģions	34
5.2 Kad un kāpēc Arktika kļūst par ES ārpolitikas jautājumu	38
5.3 Eiropas Savienības mērķi un intereses Arktikas reģionā	40
SECINĀJUMI	49
IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI	56

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

EĀDD – Eiropas Ārējās Darbības Dienests

ES – Eiropas Savienība

AP – Arktikas Padome

BEAP – Barenca Eiro Arktikas Padome

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija

NATO – Ziemeļatlantijas līguma organizācija

ASV – Amerikas Savienotās Valstis

IEVADS

Pasaules politiskā struktūra ir sarežģīta, jo to veido dažāda lieluma, veida un ietekmes līmeņa aktieri. To var skatīt kā savstarpēji mijiedarbojošos elementu kopumu.¹ Vissvarīgākie elementi tajā ir suverēnas valstis. Visas pasaules sabiedrības ir organizētas politiskās vienībās – valstīs, kuras savukārt savstarpēji mijiedarbojas.² Šī iemesla dēļ var apgalvot, ka starptautiskajā arēnā pastāv valstu sabiedrība, līdzīgu aktieru grupas, kas regulē savas savstarpējās attiecības.³ Mūsdienās neviena valsts, neviens pasaules reģions neatrodas pilnīgā izolētībā no pārējās pasaules. Tāpat arī neviena pasaules valsts nav visvarena, līdz ar to neviena valsts nevar atļauties vienpersoniski diktēt noteikumus. Starptautiskā politika ir ārkārtīgi komplekss un piesātināts veidojums. Lai katrs aktieris (valsts) varētu veiksmīgi līdzās pastāvēt ar pārējiem starptautiskās arēnas dalībniekiem, ir nepieciešams veidot un īstenot ārpolitiku. Ārpolitikas veidošana tiek uzskatīta par sarežģītu un atbildīgu procesu, jo tā tiek veidota, ņemot vērā plašu faktoru klāstu, kas saistīti gan ar katras individuālas valsts iekšpolitiku, gan starptautisko kontekstu, kas, neapšaubāmi, jāņem vērā. Katra atsevišķa valsts vēlas realizēt savas intereses, panākt savus nacionālos mērķus, tai pašā laikā ir jāreķinās ar virkni citu starptautiskās arēnas aktieru, kam tieši tāpat ir savas intereses, mērķi un rīcības motīvi. Turklāt jāsaprot, ka katra valsts realizē savu ārpolitiku, vadoties ne tikai pēc tā, kādā situācijā konkrētā valsts atrodas (ģeogrāfiskā atrašanās vieta, stāvoklis starptautiskajā sabiedrībā), bet arī pēc tā, kā pati valsts interpretē starptautiskajā vidē radušās iespējas un ierobežojumus (apstākļi, ko konteksts nodrošina).⁴

Šodien varam apgalvot, ka globālo politiku vairs neveido tikai suverēnas valstis vien. Skatoties uz pasaules politiku, mēs varam novērot komplicētu tīklojumu, kas savstarpēji savieno katru pasaules valsti. Runa ir par starptautiskajām valstiskajām un nevalstiskajām organizācijām, multinacionālajām korporācijām un dažādiem indivīdu grupējumiem, kas veido savdabīgus attiecību tīklus starp pasaules valstīm neatkarīgi no to atrašanās vietas, lieluma un citiem rādītājiem. Pēc Aukstā Kara beigām, kad pasaulē vairs nedominē divas acīmredzamas lielvaras, valstis labprāt iesaistās dažādās starptautiskās organizācijās, tādējādi apvienojot spēkus un resursus kopīgu mērķu sasniegšanai. Kā iepriekš tika minēts, starptautiskā politika ir dažādu savstarpēji mijiedarbojošos elementu komplekts. Likumsakarīgi, ka starptautiskās organizācijas ir šī elementu kopuma sastāvdaļa. Ārpolitiku

---

¹ Archer C., (1992), *International Organizations*, New York: Routledge, 132.lpp

² Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, London: Prentice Hall, 54.lpp

³ Holsti K., J., (1995) *International Politics: A Framework for Analysis*, 7.lpp

⁴ Smith S., Hadfield A., & Dunne T., (2012), *Foreign Policy, Theories Actors Cases*, (Ch8), Brighi E., Hill C., *Implementation and Behavior, Introduction*, UK: Oxford University Press, 152.lpp

klasiski realizē pašas suverēnās valstis, tāpēc, runājot par institūcijām, kas veido dažādu valstu savstarpējās attiecības, šajā darbā uzmanība tiks pievērsta starptautiskajām valstiskajām organizācijām, jo iesaiste un darbība tajās tiek lemta nacionālā līmenī.

Pasaules valstu politiskā dienaskārtība nemitīgi mainās. Dažādu faktoru ietekmē tajā parādās arvien jauni aktuāli jautājumi, atbilstoši kuriem valstīm jāveido sava ārpolitika. Tā iemesla dēļ, ka neviena valsts vai reģions neatrodas pilnīgā izolētībā no apkārtējās pasaules, valstu politiskajā dienaskārtībā arvien biežāk parādās tādi aktuāli jautājumi, kas nereti ietekmē ne vien atsevišķas valstis, bet arī visu pasauli. Viens no tādiem jautājumiem ir globālā sasilšana un tās izraisītās klimata pārmaiņas. Pēdējo gadu laikā klimata pārmaiņas notiek arvien straujāk⁵, tādējādi pievēršot visas pasaules sabiedrības uzmanību konkrētām Zemeslodes vietām, kurās klimata pārmaiņu sekas ir novērojamas kā nekur citur. Šādi var raksturot autores izvēlēto izpētes reģionu – Arktiku. Arktika ir Zemeslodes reģions, kas nelīdzinās nevienam citam. „Tālie Ziemeļi ir viens no labākajiem rādītājiem, kas raksturo to, kas notiek ar planētu Zeme, un izmaiņām, kas tur novērojamas, būs dramatisks sekas.”⁶ Globālās sasilšanas izraisīto klimata pārmaiņu rezultātā agrāk par mūžīgo sasalmu uzskatītais Arktikas ledus kūst. „Daudzi Arktikas ledāji ir atkāpušies par vairākiem simtiem metru pēdējo dažu gadu laikā, un to masa, iespējams, ir samazinājusies par pieciem līdz desmit procentiem.”⁷ Tiek uzskatīts, ka Arktikas reģionā zem kūstošā ledus pastāv iespaidīgi vēl neatklātas naftas un gāzes krājumi (līdz pat 13% pasaules naftas rezervju un 30% gāzes rezervju)⁸. „Ja tā ir taisnība, tad Eiropas enerģētikas kopaina varētu radikāli mainīties.”⁹ Turklāt, ledus kušana nozīmētu jaunu kuģošanas ceļu parādīšanos, kas varētu saīsināt ceļā pavadīto laiku pat vairākas reizes.

Arktikas reģions atrodas tiešā Eiropas tuvumā, Arktikas reģiona valstis ir arī Eiropas Savienības dalībvalstis. Arktikas reģiona intereses starptautiski pārstāv reģiona valstis – Somija, Zviedrija, Norvēģija, Dānija (Grenlande), Krievija, Islande, Kanāda un ASV (Aļaska), kas šīs intereses pārstāv tādās organizācijās kā Arktikas Padome un Barenca Eiro Arktikas padome.¹⁰ Trīs no Arktikas reģiona valstīm ir ES dalībvalstis – Somija, Zviedrija un

---

⁵ NATO Vēstnesis, Zem Pasaules Ledus, *Tālie Ziemeļi: Kāpēc tas ir svarīgi?*, Snorason A., Islandes Meteoroloģiskā biroja vadītājs par klimata pārmaiņu sekām Arktikā, [Videomateriāls], http://www.nato.int/docu/review/2009/0901/0901_VID1/LV/index.htm

⁶ Turpat, Store J.G., Norvēģijas ārlietu ministrs par klimata pārmaiņu sekām Arktikā

⁷ Turpat, Snorason A., Islandes Meteoroloģiskā biroja vadītājs par klimata pārmaiņu sekām Arktikā

⁸ Europa, European Commission, (2012) *Joint Communication to the European Parliament and the Council, Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: progress since 2008 and next steps*, http://eeas.europa.eu/arctic_region/docs/join_2012_19.pdf

⁹ NATO Vēstnesis, Zem Pasaules Ledus, Craddock J., NATO Eiropas spēku virspavēlnieks par klimata pārmaiņu sekām Arktikā

¹⁰ Barents-Euro Arctic Council, <http://www.beac.st/in-English/Barents-Euro-Arctic-Council>; Arctic Council, <http://www.arctic-council.org/index.php/en/>

Dānija. Islande ir potenciālā ES dalībvalsts, turklāt Islande un Norvēģija ir ES ekonomiskās zonas dalībvalstis. Kas attiecas uz ASV, Kanādu un Krieviju – tās ir ES stratēģiskie partneri.¹¹ Visi Arktikā notiekošie procesi tiešā mērā ietekmē arī Eiropu, līdz ar to esot par iemeslu tam, ka vairākas Eiropas valstis un arī Eiropas Savienība aktīvi izrāda interesi par Arktikas reģionu un vēlas piedalīties reģiona izpētē un attīstībā.

Mūsdienās starptautiskās organizācijas nodarbojas ar ļoti plašu problēmu klāsta risināšanu. Citiem vārdiem sakot, starptautisko organizāciju galvenās funkcijas ir daudz plašākas, nekā bija agrāk. Mainoties apkārtējai videi un palielinoties bažām par globālās sasilšanas atstātajām sekām uz dabu, pasaules valstis nevar palikt vienaldzīgas attiecībā uz šo jautājumu. Līdz ar to aizvien vairāk un vairāk valstu, darbojoties caur starptautiskajām organizācijām, iegulda resursus dabas aizsardzībā un apkārtējās vides saglabāšanā. Viena no tādām organizācijām ir arī Eiropas Savienība. Tās funkciju klāsts ir ārkārtīgi plašs, taču vides aizsardzības un saglabāšanas jautājumi ir bijuši ES prioritāte jau kopš 1972.gada (toreiz Eiropas Ekonomiskā Kopiena).¹²

Sakarā ar klimata pārmaiņām pēdējo gadu laikā viens no ES aktuālākajiem jautājumiem attiecas uz Arktikas reģionu. 2008.gadā Eiropas Komisija laida klajā paziņojumu Eiropas Komisijai un Eiropas Padomei, kas pilnībā tika veltīts Arktikas jautājumiem.¹³ Kopš tā laika ES ir aktīvi interesējusies par Arktikas reģionu, ieguldījusi līdzekļus reģiona izpētē, zinātnē un attīstībā, kā arī vairākas reizes izteikusi vēlmi iegūt pastāvīgā novērotāja statusu Arktikas Padomē. 2012.gadā Augstais Pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos Ketrina Eštone (Ashton) prezentēja paziņojumu EP un ES Padomei, kurā tika veikts apkopojums par rezultātiem Arktikas reģiona jautājumos, kā arī piedāvāti turpmākie soļi ES iesaistei Arktikā. ES izvirzītā politika attiecībā uz Arktikas reģionu liek noprast, ka klimata pārmaiņas un to radītās sekas ir galvenais ES interešu objekts, jo vide ir primārais draudu avots.¹⁴ Arktikas gadījumā novērojamas pārnacionālas vides problēmas, kas izriet no konkrēta apgabala, taču ietekmē pārējo pasauli, un blakus esošo Eiropu – vistiešākajā mērā.¹⁵ Turklāt, atsaucoties uz ES Arktikas politiku, klimata pārmaiņas ir sarežģīti prognozējamas, bet

---

¹¹ Europa, European Commission, (2008), *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, The European Union and the Arctic Region*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52008DC0763>

¹² Eiropas Savienība, Tiesības, Līgumi, *Romas līgums, Briseles līgums, Vienotais Eiropas akts*, http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_lv.htm

¹³ EUR – Lex, Access to European Union Law, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - The European Union and the Arctic region*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁴ EUR – Lex, Access to European Union Law, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - The European Union and the arctic region*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?jsessionId=RXzzTzLMTqvpQ7ZJJbIK6pyG27PrmnvzGWQymZIRCB4GvHghLzqT!-1665096780?uri=CELEX:52008DC0763>

¹⁵ Turpat

Arktikas ledāju kušana ir praktiski neietekmējams process.¹⁶ Tomēr šī darba mērķis ir rūpīgāk izpētīt ES politiku attiecībā uz Arktikas reģionu un noskaidrot, vai un kā ir mainījušies ES interešu objekti, ņemot vērā, ka Arktika ir pieaugošas stratēģiskas nozīmes reģions.¹⁷

Bakalaura darba izstrādes pamatā ir interese par Arktikas reģionā notiekošajām klimata pārmaiņām un to atstātajām sekām, kas paver gan virkni iespēju, gan izaicinājumu. Ledus kušanas dēļ agrāk par cilvēka darbībai nepiemērotu reģionu uzskatītā Arktika tagad kļūst par stratēģiski aizvien nozīmīgāku reģionu. Tiek lēsts, ka zem kūstošā Arktikas ledus ir iespaidīgi naftas un gāzes resursi. Visas pārmaiņas, kas norisinās un turpinās norisināties Arktikā, ir globāla problēma, kas pieprasa globālu iesaisti un sadarbību globālā līmenī. Fakts, ka Arktika piesaista plašu starptautiskās sabiedrības interesi, nozīmē, ka vislielākais izaicinājums, kas pastāv, saprotot visas Arktikas reģiona iespējas, ir spēt sadarboties. Visvairāk tas, protams, attiecas uz tieši iesaistītajiem spēlētājiem – Arktikas reģiona valstīm un starptautiskajām organizācijām, kurās reģiona valstis darbojas. Šī iemesla dēļ darba ietvaros tiks analizēta Eiropas Savienības iesaiste Arktikas reģionā un galvenās ES intereses tajā. Ņemot vērā, ka ES nav valsts, bet gan starptautiska organizācija – vairāku suverēnu valstu savienība – tā tiks aplūkota kā atsevišķs spēlētājs, kas īsteno kopēju ārpolitiku attiecībā uz Arktiku.

Darba gaitā tiks analizēta ES ārpolitika attiecībā uz Arktikas reģionu – tiks identificēti ES ārpolitikas mērķi un mēģināts izprast, kādas ir galvenās ES intereses Arktikas reģionā, vai tās ir mainījušās, un, ja ir, tad kādā veidā. Galvenais darba uzdevums ir izpētīt un izprast ES kā starptautiskas organizācijas ārpolitiku attiecībā uz Arktikas reģionu. Darba teorētiskajā daļā galvenā uzmanība tiks vērsta uz tādiem jēdzieniem kā starptautiskā politika, ārpolitika un aktieriem, kas to veido. Tāpat tiks paskaidrots, kādi ārēji faktori var ietekmēt ārpolitikas lēmumu pieņemšanu un īstenošanu. Lai to veiksmīgi izdarītu, tiks izmantotas tādu teorētiķu kā Cini, Carlsnaes, Hudson, Brighi, Hill, Barnett u.c. domas. Aprakstot ārpolitiku un ar to saistītos jēdzienus, tiks izmantoti, piemēram, šādi darbi: Beasley, Kaarbo, Lantis un Snarr rediģētais izdevums *Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior*, kā arī Holsti grāmata *International Politics, A Framework for Analysis*, kas var tikt uzskatīta par novecojušu, jo izdota 1995.gadā, taču uzskatāma par vērtīgu informācijas avotu.

Darba turpmākajā daļā tiks paskaidrots, kādu iemeslu dēļ valstis apvieno spēkus un resursus, darbojoties starptautiskās organizācijās, un kā starptautiskās organizācijas veido savu ārpolitiku. Starptautisko organizāciju teorētiskajam ieskatam tiks izmantoti tādi avoti kā:

---

¹⁶ Turpat

¹⁷ European Union External Action, Arctic Policy, http://eeas.europa.eu/arctic_region/index_en.htm

Archer C. *International Organizations*, Abbott un Snidal kopdarbs *Why States Act Through Formal International Organizations*, kas apraksta starptautisko organizāciju būtību, funkcionēšanas pamatus un citas īpašības, Cameron F., *An Introduction to European Foreign Policy*, kā arī Cini M. & Perez-Solorzano Borrigan grāmata *European Union Politics*, Carlsnaes un Sjusen grāmata *Contemporary European Union Foreign Policy* u.c.

Darba empīriskajā daļā galvenais uzsvars tiks likts uz ES ārpolitiku attiecībā uz Arktikas reģionu. Par pamatu tam tiks izmantoti ES pieņemtie dokumenti: *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, The European Union and the Arctic Region (2008)*; *Joint Communication to the European Parliament and the Council, Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: progress since 2008 and next steps (2012)*, kā arī šī gada maijā ES Padomes pieņemtais dokuments par ES politiku Arktikas reģionā: *Council conclusions on developing a European Union Policy (2014)*, kuri pilnībā veltīti ES iesaistei Arktikas reģiona izpētē un attīstībā. Tiks analizēti galvenie ārpolitikas virzieni, ES intereses, ko atklāj minētie dokumenti, un kā tās laika gaitā ir mainījušās. Lai labāk izprastu ES ārpolitikas attīstības gaitu un iespējamās iesaistes motīvus, tiks izmantota Latvijas Ārpolitikas Institūta publicētā grāmata *Perceptions and Strategies of Arcticness in Sub-Arctic Europe*, kurā viena no nodaļām veltīta ES Arktikas politikas attīstības jautājumiem; kā arī šim tematam veltīti noslēguma darbi, piemēram, Oslo Universitātes maģistrantes Idas Holdhus darbs *Developing an EU Arctic Policy: Towards a Coherent Approach*, kas arī izdots kā grāmata.

Darbā tiek izvirzīts šāds izpētes jautājums: **Kā ir mainījusies ES ārpolitika attiecībā uz Arktikas reģionu laika posmā no 2008. - 2014.gadam?**

1. ĀRPOLITIKAS JĒDZIENS

Visupirms, runājot par Eiropas Savienības ārpolitiku Arktikas reģionā, nepieciešams definēt, kas konkrēti tiek domāts ar jēdzienu ārpolitika. Runājot par valstu savstarpējām attiecībām, bieži tiek pieminēti tādi jēdzieni kā ārpolitika, starptautiskās attiecības un starptautiskā politika. Visi šie jēdzieni papildina viens otru, un to atšķirības ir drīzāk akadēmiskas, nekā novērojamas realitātē.¹⁸ Galvenā uzmanība tiek pievērsta jēdzienam ārpolitika, kas tiek piemērota, ja tiek runāts par politiku, ko vērš ārpus valsts teritoriālajām robežām. Ja politikas tiešais mērķis atrodas ārpus valsts robežām, to sauc par ārpolitiku, pat ja politika atstāj sekas uz valsts iekšpolitiku.¹⁹ Šī darba kontekstā tas pilnībā apstiprinās. Eiropas Savienības dalībvalstis nerobežojas ar Ziemeļu Ledus okeānu, kas ir Arktikas reģiona pamatā. Par spīti tam ES jau vairākus gadus veido ārpolitiku attiecībā uz Arktikas reģionu.

Ārpolitika tiek definēta kā iekšpolitisku mērķu un interešu vadīta rīcība attiecībā pret citiem starptautiskās politikas aktieriem, kas atrodas ārpus valsts teritorijas robežām.²⁰ Katra aktiera ārpolitika tiek vērsta pirmkārt uz tā drošības un neatkarības saglabāšanu un otrkārt uz savu ekonomisko interešu sasniegšanu un aizstāvību.²¹ Ārpolitiku var definēt arī kā kāda aktiera īstenotas politiskās darbības ar mērķi iekļauties starptautiskajā sistēmā tādā veidā, lai pēc iespējas veiksmīgāk īstenotu savas nacionālās intereses. Tas paredz arī nedarīt neko.²² No iepriekš sacītā var secināt, ka, runājot par ES ārpolitiku, nebūs runa par neatkarības saglabāšanu, jo ES nav suverēna valsts, bet gan starptautiska organizācija. Runājot par ES ārpolitiku, galvenais fokuss ir uz to, kā un kāpēc ES īsteno konkrētu ārpolitiku, un kādi mērķi un intereses ir ārpolitikas pamatā. Tas, ka ir izveidota ES ārpolitika attiecībā uz Arktikas reģionu, norāda, ka pastāv kopīgi mērķi un sistēma, ar kuras palīdzību iespējams mobilizēt pieejamos resursus mērķu sasniegšanai.²³

---

¹⁸ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, 18..lpp

¹⁹ Beasley R.K., Kaarbo J., Lantis J.S., & Snarr M.T., (2013), *Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior*, (2nd ed.), London: Sage Publications Ltd, 2.lpp

²⁰ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, 18.-19.lpp

²¹ Deutsch K.W., (1988), *The Analysis of International Relations*, (3rd ed.), Ch9 *How Foreign Policy is made*, Prentice Hall, 97.lpp

²² Smith S., Hadfield A., Dunne T., (2012), *Foreign Policy, Theories Actors Cases*, (Ch1), Hudson V. M., *The History and Evolution of Foreign Policy Analysis*, 14.lpp

²³ Smith K.E., (2008), *European Union Foreign Policy in a changing World*, Cambridge: Polity press, 3.-4.lpp

Viens no svarīgākajiem soļiem attiecībā uz iekļaušanos sistēmā ar mērķi apmierināt savas intereses, ir ES vēlme iegūt pastāvīgā novērotāja statusu Arktikas Padomē.²⁴ Tas dotu ES iespējas piedalīties AP sanāksmēs un darba grupu darbībā, sniegt priekšlikumus reģiona izpētes un attīstības veicināšanā.²⁵

Ja runājam vispārīgi par ārpolitiku un lēmumu pieņemšanas procesiem, kuri to veido, mēs runājam par mērķiem, kurus valsti pārstāvošās amatpersonas vēlas realizēt ārvalstīs, par vērtībām, kuras ir šo mērķu pamatā, un līdzekļiem jeb instrumentiem, kas tiek izmantoti to sasniegšanai. Tradicionālā ārpolitikas definīcija, kura nosaka, ka ārpolitika ir valsts īstenota rīcībpolitika attiecībā pret ārējiem aktieriem (parasti citām valstīm), vairs nevar tikt uzskatīta par tik viennozīmīgu. Tas ir izskaidrojams ar globalizācijas un integrācijas palielināšanos pasaulē.²⁶ ²⁷ Ir grūti definēt, kas ir, un kas nav uzskatāms par ārlietām. Attiecībā uz ES, parādās divu līmeņu ārpolitika: katras dalībvalsts nacionālā ārpolitika un ES kopējā. Daudzi politikas lēmumi vairs nav tikai katras dalībvalsts kompetencē, bet gan ietekmē visu Eiropas Savienību kopumā. ES ir izveidojusi jaunu ārpolitikas korpusu, kas nosaka ES kopējo ārpolitikas virzienu, un tas attiecas arī uz katru atsevišķu dalībvalsti.²⁸

Dereks Bīčs (Derek Beach) grāmatā *Analyzing Foreign Policy* piedāvā daudz plašāku un pragmatiskāku ārpolitikas definīciju: „Ārpolitika ir gan uzvedība, gan vispārīgas tendences, ko valsts vai cits aktieris vēš pret citiem aktieriem starptautiskajā sistēmā. Ārpolitikas darbības var tikt veiktas izmantojot plašu instrumentu klāstu, variējot starp deklarāciju piemērošanu, dažādu runu veikšanu (making speeches), līgumu apspriešanu, ekonomiskā atbalsta sniegšanu citām valstīm, iesaistīšanos dažādās diplomātiskās aktivitātēs (tādās kā samiti) un visbeidzot militārā spēka pielietošanu.”²⁹ Šī ārpolitikas definīcija daudz pilnīgāk paskaidro ārpolitikas konceptu, kas atbilst šī darba mērķim. Laika gaitā ārpolitiku veidojošo aktieru klāsts ir mainījies. Tā kā valstis mēdz nodot savu interešu pārstāvniecību starptautisko organizāciju pārziņā, tagad ārpolitiku veic arī SO, to ietekme ir palielinājusies. Galvenie ārpolitikas jautājumi ir: ko valsts vēlas? Kādas ir nacionālās intereses? Kā veidot ārpolitiku, ja starptautiskajā sistēmā ir tik daudz citu aktieru, ar kuru interesēm ir jārēķinās?

Realitātē ir ļoti grūti apzināt visus faktorus, kas var ietekmēt ārpolitikas lēmumu pieņemšanu, to daudzveidība un izcelsme ir katrai atsevišķai valstij individuāls fenomens.

---

²⁴ European Union, External Action, *EU Arctic Policy*, http://eeas.europa.eu/arctic_region/index_en.htm

²⁵ Arctic Council, *Observers*, <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/arctic-council/observers>

²⁶ Diez T., Bode I., & Fernandes da Costa A., (2011), *Key Concepts in International Relations*, Foreign Policy Analysis, London: Sage Publications, 58.-59.lpp

²⁷ Alden C., Amnon A., (2012), *Foreign Policy Analysis, New Approaches, Foreign Policy, Globalization and FPA*, New York: Routledge, 6.-7.lpp

²⁸ Diez T., Bode I., & Fernandes da Costa A., (2011), *Key Concepts in International Relations*, 58.lpp

²⁹ Beach D., (2012), *Analyzing Foreign Policy*, New York: Palgrave Macmillan, 3.lpp

Politikas zinātnes pētnieki ir vienisprātis, ka ārpolitika tiek veidota ļoti sarežģītā vidē, ko ietekmē gan iekšēji, gan ārēji faktori; to veido aktīvu aktieru un aktieru grupu koalīcijas gan iekšpus, gan ārpus valsts robežām; ārpolitikas būtība balstās gan iekšpolitiskajos, gan ārpolitiskajos jautājumos; kā arī ārpolitika sevī ietver kaulēšanos, kompromisu meklēšanu un vienošanās, kas ietekmē gan iekšēju, gan ārēju grupu intereses.³⁰ Līdz ar to ir kļuvis arī ievērojami grūtāk identificēt, izskaidrot un novērtēt ārpolitikā iesaistītos aktierus un struktūras.³¹ Ārpolitikas veidotājiem ir jārēķinās ar citiem starptautiskās arēnas aktieriem, kas īsteno savu ārpolitiku, un kuru darbības ir jāņem vērā. Tāpēc pirms virzīties tālāk, tiks pievērsta uzmanība klasiskajiem ārpolitikas veidotājiem un faktoriem, kas ietekmē ārpolitikas veidošanu, kā arī to, kāpēc valstis darbojas caur starptautiskajām organizācijām.

---

³⁰ Smith S., Hadfield A., & Dunne T., (2012), *Foreign Policy, Theories Actors Cases*, (Ch6), Carlsnaes W., *Actors, Structures, and Foreign Policy Analysis*, 113.lpp

³¹ Turpat

2. ĀRPOLITIKU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Kā iepriekš secināts, visas valstis, neatkarīgi no to politiskās sistēmas tipa, vēstures, kultūras, pastāv vienotā sistēmā, kas ierobežo to iespējamās izvēles iespējas. Ekonomiskās labklājības, militārās varas izplatība visā pasaulē, kā arī citu spēcīgu valstu, starptautisku korporāciju un starptautisku organizāciju darbības bieži vien nozīmē to, ka valstis nevar realizēt iecerēto ārpolitiku.³² Šeit ir runa par ārējiem faktoriem, kas ietekmē ārpolitikas veidošanas lēmumus un tālāku darbību, pieņemot, ka iekšējie faktori jeb valsts iekšienē notiekošie procesi ir valsts kontrolē. Ārpolitiku ietekmējošie faktori veicina valstu iesaisti starptautiskajās organizācijās, jo tas paredz spēku un resursu apvienošanu mērķu sasniegšanā. Lai saprastu, kā valstis uzvedas attiecībā viena pret otru, jāsaprot sistēmas aktieru ietekme un apstākļi, kas ir ārpus ārpolitikas veidotāju kontroles. Lai to izdarītu, bieži vien tiek pielietotas starptautiskās politikas teorijas, tādas kā reālisms, liberālisms un konstruktīvisms.³³ Teorijas paskaidro, kas ir starptautiskā konteksta pamatā un kādi ārējie faktori ietekmē valstu ārpolitikas veidošanu un iesaisti starptautiskās organizācijās.

Viens no galvenajiem ārējiem faktoriem, kas ietekmē ārpolitikas veidošanu, ir visaptverošas valdības neesamība starptautiskajā sistēmā. Reālistu teorija paredz, ka anarhija ir raksturīgākā starptautiskās sistēmas pazīme.³⁴ Tas gan nenozīmē haosu, gluži pretēji. Anarhija var pastāvēt saskaņā ar kārtību, stabilitāti un regulētām mijiedarbības formām starp neatkarīgām vienībām. Starptautiskajās attiecībās anarhija nozīmē vien to, ka valstis attiecībā uz savām interesēm un savu drošību var paļauties tikai uz savām spējām un spēkiem.³⁵ Anarhijas stāvoklī jebkuras valsts varas pieaugums rada draudu citām valstīm, it īpaši kaimiņvalstīm.

Viens no tradicionālajiem mehānismiem, kā līdzsvarot anarhijas stāvokli, ir izveidot spēku līdzsvaru. Spēku līdzsvara izveidošana ir kā ceļvedis valstu tālākai ārpolitikas veidošanai. Tas kalpo kā mehānisms, pēc kura valstis sadarbojas, lai saglabātu neatkarību pret iespējamām draudiem no to spēlētāju puses, kas varētu mēģināt iemantot hegemoniju vai veidot pasaules impēriju.³⁶

Mūsdienās pasaulē vairs nav divu tādu lielvaru, kas dominētu un veidotu spēku līdzsvaru divatā vien, kā tas bija Aukstā Kara apstākļos. Ja valstij nav militāro spēju, tai

---

³² Beasley R.K., Kaarbo J., Lantis J.S., & Snarr M.T., (2013), *Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior*, 7.lpp

³³Turpat

³⁴ Beasley R.K., Kaarbo J., Lantis J.S., & Snarr M.T., (2013), *Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior*, 7.-8.lpp

³⁵ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, 7.lpp

³⁶ Turpat

nepieciešams pievienoties valstu aliansei, kas ir spēcīgākas un spēj to pasargāt.³⁷ No tā izriet, ka alianses vai starptautiskās organizācijas un spēcīgi sabiedrotie ietekmē ārējo vidi un līdz ar to arī ārpolitikas veidošanu. Mūsdienu pasaulē spēku līdzsvars acīmredzami iezīmējas, ja paskatās uz dažādajām starptautiskajām organizācijām, kas nosaka dažnedažādas uzvedības normas un standartus, tādējādi nodrošinot pakalpojumu un procedūru daudzveidību ar mērķi novērst un risināt starptautiskus konfliktus.³⁸

Mūsdienās aizvien biežāk sastopamies ar situācijām, kad spēku līdzsvars tiek demonstrēts, pielietojot starptautisko organizāciju ārpolitiku. Citiem vārdiem sakot, valstis ne tik bieži rīkojas viena pret otru, bet gan pret vienas valsts agresiju vai citai valstij nepieņemamu ārpolitisku rīcību, tiek vērsta veselās starptautiskās organizācijas pretreakcija. Tas nozīmē, ka agresors, veicot konkrētu rīcību, nonāk konfliktā ar daudzu suverēnu valstu grupu, kas kopā ir kādas starptautiskās organizācijas dalībvalstis. Visbiežāk runa ir par tādām starptautiskām organizācijām kā Apvienoto Nāciju Organizācija, Eiropas Savienība un Ziemeļatlantijas līguma organizācija (NATO). ANO apvieno gandrīz visas pasaules valstis, veidojot kopīgu izpratni par cilvēktiesībām, demokrātiju, mieru citiem jautājumiem. NATO ir militāra alianse, kas apvieno lielāko daļu Eiropas valstu un Ziemeļamerikas valstis ar mērķi saglabāt un attīstīt savu drošību. Kas attiecas uz darba gaitā pētāmo organizāciju – ES, tā ir valstu savienība, kas arī veido ļoti spēcīgu vienumu uz starptautiskās politikas fona. Tā apvieno 28 Eiropas valstis, kas kopā veido vienu no spēcīgākajām ekonomikām pasaulē, rūpējoties arī par dalībvalstu attīstību un labklājību. Dalība katrā no iepriekš minētajām organizācijām ir stratēģiski racionāls solis, jo caur šīm organizācijām paver virkni iespēju, ko pretējā gadījumā nebūtu iespējams nodrošināt.

Liberālisma teorijas fokusējas uz ekonomiskās labklājības izplatību kā galveno rādītāju, kas ietekmē valstu ārpolitikas un sadarbību ar dažādiem nevalstiskajiem aktieriem, tādējādi veicinot savstarpēji izdevīgu sadarbību. Ar globālās tirdzniecības un finanšu attiecību pieaugumu, un tehnoloģiju attīstību, kas veicina šo pieaugumu, valstis ir kļuvušas savstarpēji atkarīgākas.³⁹

---

³⁷ Beasley R.K., Kaarbo J., Lantis J.S., & Snarr M.T., (2013), *Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior*, 7.-8.lpp

³⁸ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, 7.lpp

³⁹ Beasley R.K., Kaarbo J., Lantis J.S., & Snarr M.T., (2013), *Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior*, 10.lpp

Mūsdienās pasaulē pastāv ļoti spēcīga savstarpējā atkarība, kas pastiprinās vēl jo vairāk starp tām valstīm, kuras vieno dalība starptautiskajās organizācijās. Tas nozīmē, ka notikumi, tendences un lēmumi, kas īstenojas vienā valstī, ļoti iespējams, atstās iespaidu citā valstī.⁴⁰

Saskaņā ar Holsti teikto, valstis dod priekšroku sadarbībai, nevis konfliktiem, jo tas daudz vairāk atbilst valstu interesēm. Līgumi, kas kontrolē valstu bruņojumu, līgumi, kas kontrolē tirgošanos, un kultūras apmaiņa ir acīmredzami ieguvumi, ko sniedz sadarbšanās.⁴¹ Sadarbšanās ar citām valstīm un starptautisku organizāciju veidošana, lai veicinātu savstarpējo sadarbšanos, ļauj valstīm virzīt savus ekonomiskās labklājības mērķus. Pamatojoties uz to, var secināt, ka starptautiskajās attiecībās valstis ir ieinteresētas iegūt pēc iespējas vairāk. Valstis rīkojas ļoti racionāli, sadarbojoties. Ieguvēji ir visi.

Tas ļoti labi izskaidro, kāpēc daudzas valstis, tai skaitā Centrālās un Austrumeiropas valstis pēc Padomju Savienības sabrukuma sāka nopietnas reformas ar mērķi pievienoties Eiropas Savienībai. Ir skaidrs, ka ES ir nozīmīgs starptautisks spēlētājs, dalība kurā dod daudz vairāk ieguvumu, nekā zaudējumu. Piemēram, ES dalībvalstis tiek atbalstītas caur tādiem fondiem kā Eiropas Reģionālās Attīstības Fonds, Eiropas Kohēzijas fonds, kuru mērķis ir palīdzēt nabadzīgākiem reģioniem, nabadzīgākām dalībvalstīm pilnveidoties, attīstīties un pievienoties vienotajam tirgum. Sakarā ar to, ka ES budžetu veido visu dalībvalstu maksājumi, to iespējams pēc tam pārdalīt un novadīt vietās, kur tas vairāk nepieciešams.

No otras puses, savstarpējajai atkarībai ir arī ēnas puses. Vienas valsts ieguvumi sadarbojoties, ir kādas citas valsts zaudējumi. Jo vairāk sakaru starp valstīm, jo lielāks ir interešu konflikta risks. Kad valstis ir saistītas vienā sfērā, tās bieži vien kļūst jūtīgas attiecībā pret otras puses uzvedību arī citās jomās.⁴² Tāpēc visbiežāk valstis apvieno spēkus tādos gadījumos, kad intereses sakrīt, un iespējamie zaudējumi šķiet pieļaujami, salīdzinot ar zaudējumiem, kas rastos, ja valstis neapvienotos un rīkotos vienpusēji. Dažas valstis ir bagātākas par citām. Lai arī tās ietekmē citu valstu darbības, tās var atļauties zināmā mērā upurēt savu ekonomisko labklājību kādu citu ārpolitikas interešu apmierināšanai. Nabadzīgākas valstis to nevar atļauties. Patiesībā nabadzīgu valstu ekonomiskā labklājība nereti ir pilnībā atkarīga no citu palīdzības un attiecībām ar dažādām starptautiskajām organizācijām.⁴³

---

⁴⁰ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, 9.lpp

⁴¹ Beasley R.K., Kaarbo J., Lantis J.S., & Snarr M.T., (2013), *Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior*, 10.lpp

⁴² Turpat, 11.lpp

⁴³ Turpat

Valstis var pat pilnībā nodot valstu interešu koordinēšanu starptautisko organizāciju pārziņā. Tas, kas tiek upurēts īstermiņā, atmaksājas ilgtermiņā, vairojot stabilitāti, produktivitāti un lielāku labklājību.⁴⁴ Tomēr līdz ar starptautiskās sadarbības pieaugumu, starptautisko organizāciju izplatību un multinacionālu korporāciju attīstību kā globalizācijas dzinēju, valstīm nav citas izvēlēs, kā vien rēķināties ar šiem nevalstiskajiem aktieriem, un dažkārt pat konkurēt ar tiem par ietekmi starptautiskajā politikā.⁴⁵

Konstruktīvistu redz starptautisko sistēmu kā kompozīciju, kurā pastāv globāla sabiedrība ar vienotiem uzskatiem un valstu sociāla mijiedarbība. Konstruktīvisms paredz, ka anarhija un valstu intereses nav objektīvi nosakāmas. Drīzāk, tos veido aktieru rīcība un idejas vai vērtības, ko aktieri tiem pievieno.⁴⁶

Konstruktīvistu uzskata, ka valstu ārpolitiku ietekmē dažādas atbilstošas uzvedības normas, kas valda starptautiskajā vidē. Normas ataino kopējus priekšstatus par pieņemamu uzvedību, kas izriet no uzvedības standartu, vērtību, uzskatu, starptautisku līgumu un lēmumu pieņemšanas procedūru kombinācijas.⁴⁷ Kā piemērs tiek minēta norma, kas attīstījies pēdējo divu gadsimtu laikā – verdzība un vergu tirdzniecība ir amorāla uzvedība. Daži zinātnieki uzskata, ka līdzīga starptautiska norma ir kodolieroču neizmantošana.⁴⁸ Par lielākajā pasaules daļā vispārpieņemtu normu tagad sauc arī demokrātiju kā vienīgo pieņemamo politisko režīmu, un cilvēktiesībām, kas sevī ietver arī vārda brīvību, kā arī seksuālo minoritāšu tiesības. Tādējādi kļūst skaidrs, kādā veidā normas ietekmē ārpolitikas veidošanu. Valstis izvairīsies no normu pārkāpšanas, taču, ja tas tomēr tiek darīts, pārējie aktieri izrādīs savu negatīvo nostāju pret to, ka starptautiskās normas tiek pārkāptas, un īsteno savu ārpolitiku atbilstoši šiem apstākļiem.⁴⁹

Citiem vārdiem sakot, citas aktieri piemēros sankcijas. Tieši to pašu iemeslu dēļ valstis izvairīsies īstenot tādu ārpolitiku, kas starptautiskajā arēnā tiek uzskatīta par nelegitīmu. To, kas ir, un kas nav legītīms, nosaka starptautiskie likumi. Lai gan valstis ne vienmēr tiecas sekot starptautiskajiem likumiem, pati sistēma veido savdabīgu normatīvu autoritāti, ko valstis atbalsta.⁵⁰ Par piemēriem var minēt cilvēktiesību aizsardzību un demokrātiju, kas tiek uzskatītas par fundamentālām vērtībām, un kas ir arī vieni no pamatnosacījumiem dalībai iepriekš minētajās starptautiskajās organizācijās.

---

⁴⁴ Beasley R.K., Kaarbo J., Lantis J.S., & Snarr M.T., (2013), *Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior*, (2nd ed.), 11.lpp

⁴⁵ Turpat

⁴⁶ Turpat, 12.lpp

⁴⁷ Turpat

⁴⁸ Turpat

⁴⁹ Turpat, 12.-13.lpp

⁵⁰ Turpat, 12.lpp

Tagad, kad ir noskaidrots, kā šajā darbā tiek definēta ārpolitika un kādi ir to ietekmējošie faktori, kas, cita starpā, paskaidro arī valstu iesaisti starptautiskajās organizācijās un sadarbību ar citiem aktieriem, var pāriet pie nākamās teorētiskās daļas, proti: tradicionālo ārpolitikas veicēju apzināšanas un ārpolitikas īstenošanas.

3. ĀRPOLITIKU VEIDOJOŠIE AKTIERI

Šajā darbā galvenais uzsvars ir uz Eiropas Savienību kā ārpolitikas veicēju. Tomēr jāatzīmē, ka starptautiskās organizācijas nav klasiskie ārpolitikas veicēji. Šī darba ietvaros ir svarīgi palūkoties uz to, kas tiek uzskatīti par tradicionālajiem ārpolitikas veicējiem.

Lai apzīmētu galvenās darbojošās vienības pasaules politikas „katlā”, mēs lietojam vārdu aktieris. Aktieri var būt gan valstis, gan starptautiskās valstiskās un nevalstiskās organizācijas, multinacionālas korporācijas un dažādi indivīdu grupējumi.⁵¹ Kas tad ir galvenie un vissvarīgākie aktieri, kas pieņem ārpolitikas lēmumus? Acīmredzami kandidāti ir valstu un valstu valdību vadītāji, ārlietu ministri vai valsts sekretāri, politbiroji, parlamenti, parlamentu komitejas, politiskās partijas un citi.⁵² Šie visi iepriekš minētie ir politiski atbildīgi lēmumu pieņēmēji kādas konkrētas valsts iekšienē. Tādējādi izriet, ka ārpolitiku īsteno viens konkrēts aktieris – valsts, kuras pārstāvis/-i pieņem valstij saistošus ārpolitikas lēmumus, ņemot vērā starptautisko kontekstu. Turpmākajā darbā kā ārpolitikas veidotājs tiek saprasta valsts, lai arī ir skaidrs, ka reālajā dzīvē ārpolitiku veido konkrēti cilvēki, kas par to ir atbildīgi.

Globālā mērogā vislielākā uzmanība tiek pievērsta valstīm, jo starptautiskā likumdošana tām piešķir galveno ekonomisko un militāro spēju īpašnieka statusu pasaules politikā, un tikai tām piešķir likumīgas tiesības pielietot spēku.⁵³ Valstis ir vissvarīgākie indivīdu grupējumi. Neskatoties uz dažādu citu aktieru klātbūtni starptautiskajā politikā, valsts paliek kritisks aktieris, jo (1) tikai valsts bauda kādā konkrētā teritorijā dzīvojošo cilvēku uzticību; (2) tikai valsts patur tiesības pielietot spēku un izteikt draudus (pieteikt karu); (3) valdību pārziņā, atšķirībā no lielākās daļas starptautisko organizāciju, ir visa populācijas drošības un labklājības problēmu amplitūda; (4) tikai valdības bauda suverenitāti.⁵⁴ Visi pārējie starptautiskās politikas aktieri eksistē tikai ar valdību piekrišanu.⁵⁵

---

⁵¹ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, 5.lpp

⁵² Smith S., Hadfield A., & Dunne T., (2012), *Foreign Policy, Theories Actors Cases*, (Ch6), Carlsnaes W., *Actors, Structures, and Foreign Policy Analysis*, 114.lpp

⁵³ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis* 65.lpp

⁵⁴ Turpat

⁵⁵ Turpat, 63.lpp

Tiek uzskatīts, ka pasaule sastāv no daudz un dažādām valstīm, kas eksistē anarhiskā vidē.⁵⁶ Starptautiskajā vidē nepastāv augstākā vara, kas var vadīt un pārzināt attiecības starp suverēniem.⁵⁷ Tomēr anarhiju starptautiskajā arēnā nevajadzētu uztvert kā nedrošības, baiļu un kara pazīmi. Lai arī nav kāda pārāka spēka, kas spētu kontrolēt suverēnu valstu savstarpējās attiecības, valstis pašas apzinās, ka daudz izdevīgāk ir sadarboties, nevis sacensties.⁵⁸ Līdzīgi kā indivīdi evolūcijas gaitā ir sapratuši, ka apvienojoties lielākos grupējumos, ir iespējams panākt daudz vairāk, daudz efektīvāk un ciešot mazākus zaudējumus katram individuāli, arī valstis rīkojas tāpat. Šodien varam runāt par savdabīgu valstu sabiedrību - līdzīgu aktieru grupējumu, kas regulē savstarpējās attiecības starp dažādām institūcijām. Valstu sabiedrība apzinās, ka bruņotu spēku pielietošana varētu būt pielietojama tikai paš aizsargāšanās nolūkos, lai izlīdzinātu kaitējumu, vai lai tiktu ievērotas valstu sistēmas normas un likumi, kā arī netiktu pārkāptas valstu fundamentālās robežas.⁵⁹

Kā iepriekš noskaidrots, mūsdienās, palielinoties savstarpējai sadarbībai, ir palielinājusies arī savstarpējā atkarība, un līdz ar to arī palielinājusies starptautisko organizāciju loma starptautiskajās attiecībās. Starptautiskās organizācijas ir nepārtraukti augušas skaita, lieluma un darbības dažādības ziņā tik lielā mērā, ka mūsdienu pasaule vairs nav iedomājama, neņemot tās vērā.⁶⁰ Valstis lielākoties ir vienas vai vienlaicīgi vairāku dažādu starptautisku organizāciju dalībvalstis. No tā izriet, ka valstis veido savu ārpolitiku ne tikai savu nacionālo interešu un iekšēja konteksta vadītās, bet arī vadoties pēc starptautiskā konteksta un pēc tā, kādu starptautisko organizāciju dalībvalsts konkrētā valsts ir. Starptautiskās organizācijas ir vēl viens tīkls, vēl viena spēcīga saite, kas vieno tās dalībvalstis. Laika gaitā starptautisko organizāciju pienākumu klāsts ir paplašinājies. Visu valstu iespējas nav vienādas - dažas valstis ir bagātākas par citām. Lai arī to ārpolitiku ietekmē citu valstu darbības, tās var atļauties zināmā mērā upurēt savu ekonomisko labklājību kādu citu ārpolitikas interešu apmierināšanai. Nabadzīgākas valstis to nevar atļauties. Bieži vien ekonomiski vājāku valstu ekonomiskā labklājība ir atkarīga no citu palīdzības un attiecībām ar starptautiskajām organizācijām.⁶¹

---

⁵⁶ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, 7.lpp

⁵⁷ Turpat, 5.lpp

⁵⁸ Turpat

⁵⁹ Turpat, 7.lpp

⁶⁰ Iriye A., (2002), *Global Community, The Role of International Organizations in the Making of the Contemporary World*, University of California Press, 1.lpp

⁶¹ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, 11.lpp

Valstis var pat pilnībā nodot valstu interešu koordinēšanu starptautisko organizāciju pārziņā.⁶² Tas nozīmē, ka starptautiskās organizācijas ieņem svarīgu lomu starptautiskajā politikā un darbojas arī kā ārpolitikas veidotājs, pārstāvot dalībvalstu kopējās intereses. Lielākoties starptautiskās organizācijas atspoguļo to dalībvalstu vēlmes un intereses, bet ir gadījumi, kad tiek runāts par Eiropas Savienības „politiku”, ANO „rīcību” vai NATO „reakciju”.⁶³ Tas nozīmē, ka starptautiskajām organizācijām rodas konkrētas intereses un nepieciešamība attīstīt kopēju ārpolitiku, lai šīs intereses apmierinātu. Dažkārt kopējā ārpolitika var būt pretrunā ar kādas atsevišķas dalībvalsts interesēm. Tas nozīmē, ka dažas starptautiskās organizācijas ir tikpat ietekmīgi ārpolitikas veidotāji, kā suverēnās valstis. Lai labāk izprastu ārpolitikas veidošanas procesu, vai tas būtu valsts vai starptautiskas organizācijas realizēts, tiks aplūkots ārpolitikas īstenošanas process un faktori, kas ārpolitikas veidošanas un īstenošanas procesu ietekmē.

3.1 Starptautiskās organizācijas kā nozīmīgi ārpolitikas veidotāji

Starptautiskās organizācijas ieņem savu vietu savdabīgā starptautiskā „tirgū”, kurā norisinās attiecības starp indivīdiem, cilvēku grupām, nācijām un valstīm, kā arī valstu blokiem.⁶⁴ Viens no svarīgākajiem aspektiem, pētot starptautisko organizāciju darbību, ir saprast to funkciju jēgu un eksistences būtību, starptautisko organizāciju vietu starptautiskajās attiecībās. Šajā darbā starptautiskā organizācija tiek definēta kā formāla, pastāvīga struktūra, kas izveidota, balstoties uz vismaz divu suverēnu valstu dalībnieku (neatkarīgi no tā, vai runa ir par valdību pārstāvjiem vai nē) vienošanās pamata, ar mērķi sasniegt un apmierināt kādas intereses, ko iespējams veiksmīgi realizēt sadarbojoties savā starpā.⁶⁵ No šīs definīcijas izriet, ka SO eksistence ir cieši saistīta ar suverēnām valstīm un to individuālajām interesēm. Mūsdienu pasaule vairs nav iedomājama bez dažādām starptautiskām organizācijām.⁶⁶ To daudzveidība, lielums un ietekme ir grūti aptverami un kontrolējami faktori. Savstarpējās atkarības palielināšanās un demokrātijas izplatība pasaulē ir galvenie iemesli, kāpēc valstis iesaistās dažādās starptautiskās organizācijās.

---

⁶² Beasley R.K., Kaarbo J., Lantis J.S., & Snarr M.T., (2013), *Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior*, 11.lpp

⁶³ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, 63..lpp

⁶⁴ Archer C., (1992), *International Organizations*, 131.lpp

⁶⁵ Turpat, 4.-5.lpp

⁶⁶ Abbott K.W., Snidal D., (1998), *Journal of Conflict Resolution*, *Why States Act Through Formal International Organizations*, London: Sage Publications, 4.lpp

Katrai no tām ir savi mērķi un intereses, un ir skaidrs, ka kopā ar domubiedriem ir daudz vienkāršāk un izdevīgāk virzīties uz šo interešu un mērķu sasniegšanu, nekā to izdarīt vienatnē. Taču pat visietekmīgākās valstis pasaulē nereti darbojas caur starptautiskajām organizācijām.⁶⁷ Kāpēc tad valstis tik bieži izmanto starptautiskās organizācijas kā savstarpējās kooperācijas darbarīkus? Abbott un Snidal to izskaidro, pamatojoties uz divām raksturīgākajām starptautisko organizāciju pazīmēm: centralizācija un neatkarība.⁶⁸ Starptautiskās organizācijas ļauj centralizēt dažādas kolektīvas aktivitātes, izmantojot atbalstošu administratīvo aparātu un konkrētas un stabili organizētas struktūras. Tas viss kopsummā ļauj padarīt kolektīvos lēmumus efektīvākus.

Organizācijām ir iespēja ietekmēt vispārējo izpratni par kādu jautājumu, apkārtējo vidi un arī dalībvalstu intereses.⁶⁹ Starptautisko organizāciju sniegtā neatkarība nozīmē spēju rīkoties ar zināmu autonomiju kādu noteiktu sfēru robežās. Bieži vien tas dod iespēju uzvesties un ieņemt neitrālu pozīciju kādu strīdu, konfliktu gadījumā. Attiecībā uz mazākām valstīm šī neatkarība nav tik viennozīmīga. Lielākas un ietekmīgākas valstis bieži vien var diktēt savus noteikumus un tādējādi ierobežot starptautisko organizāciju autonomiju, iejaukties notikumu gaitā, ignorēt to pavēles, restrukturizēt un pat izbeigt SO darbību.⁷⁰ Tomēr, tāpat kā privātās attiecībās, dalība SO, pat ar minimālu autonomiju un, ieņemot neitrālu pozīciju, dod ievērojamas priekšrocības, kā arī palielina darbības efektivitāti un ietekmē individuālo un kolektīvo lēmumu leģitimitāti.⁷¹ Darbojoties caur starptautiskajām organizācijām, to dalībvalstīm ir iespēja efektīvāk iesaistīties diskusijās, atvieglot sarunu vešanas procesu un vienošanos attiecībā uz dažādiem līgumiem, regulām, risināt strīdus un domstarpības. Darbība caur SO ir arī ievērojami izdevīgāka, jo ļauj izmantot tehnisko palīdzību, kas pieejama visām dalībvalstīm, tāpat arī liek dalībvalstīm ieviest un ievērot vienādas normas, veidot starptautisko diskursu un visām dalībvalstīm pieņemamu politisko kontekstu.⁷² Racionālas valstis vienmēr veidos vai iesaistīsies starptautiskās organizācijas, ja visas iepriekš minētās SO funkcijas izdevīguma ziņā pārsniegs iespējamās izmaksas, kas rastas, darbojoties patstāvīgi.⁷³ Ir skaidrs, ka pastāv gan tādas organizācijas, kam ir salīdzinoši ierobežotas funkcijas un darbības lauks, gan tādas, kas aptver ļoti plašu darbības lauku.

---

⁶⁷ Archer C., (1992), *International Organizations*, (2nd ed.), 4.lpp

⁶⁸ Abbott K.W., Snidal D., (1998), *Journal of Conflict Resolution*, *Why States Act Through Formal International Organizations*, 8.-9..lpp

⁶⁹ Turpat, 8.lpp

⁷⁰ Abbott K.W., Snidal D., (1998), *Journal of Conflict Resolution*, *Why States Act Through Formal International Organizations*, 8.-10.lpp

⁷¹ Turpat, 8.-22.lpp

⁷² Turpat

⁷³ Turpat

Izšķir divu veidu starptautiskās organizācijas: reģionālās un universālās. Abos gadījumos izšķirums notiek, balstoties uz teritoriju, kuru minētā organizācija aptver. Reģionālās organizācijas ir tādas, kuru dalībniekus vieno ģeogrāfisks tuvums, kā arī politiskas, sociālas un ekonomiskas līdzības, kā, piemēram, Beniluksa Muitas savienība (Benelux Customs Union) un Arktikas Padome (Arctic Council).⁷⁴ Šādas organizācijas paredz vienīgi kaimiņvalstu, viena reģiona valstu vai tādu valstu apvienības, kuras vieno kādas īpašas līdzīgas pazīmes. Otra SO grupa ir universālās organizācijas, dažkārt sauktas arī par globālām organizācijām. Tās apvieno valstis no visas pasaules, neatkarīgi no to ģeogrāfiskā novietojuma, lieluma vai citiem faktoriem, piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācija.⁷⁵ Neviena organizācija, neatkarīgi no tā, vai tā ir starptautiska, vai reģionāla, nevar tikt skatīta nošķirti no valstīm kā atsevišķām vienībām. Jebkuras organizācijas pastāvēšanā ir iesaistītas dažādas valstis, kam katrai ir savas intereses un mērķi. Valstis apzināti darbojas caur starptautiskajām organizācijām, lai, pirmkārt, samazinātu dažādu savstarpējo transakciju izmaksas, otrkārt, radītu idejas, informācijas bāzi, normas un noteiktas ekspektācijas, treškārt, lai realizētu un veicinātu specifiskas aktivitātes, ceturkārt, lai leģitimizētu vai tieši otrādi – padarītu konkrētas idejas un darbības neleģitīmas, kā arī lai paaugstinātu savu varu un iespējas.⁷⁶ Šīs funkcijas kopā veido SO organizāciju būtību, veido tās kā aģentus, kas, savukārt, ietekmē intereses, savstarpējo izpratni un vidi, kas valda starp dalībvalstīm.⁷⁷

Tā kā darba fokuss ir uz Eiropas Savienību, darba gaitā tiks paskaidrots, kādā veidā tiek realizēta ES ārpolitika un kādi mērķi un intereses ir ES darbības pamatā attiecībā uz Arktikas reģionu. ES ir unikāla organizācija, kas daudzviet literatūrā tiek dēvēta kā pārnacionāla organizācija, un bieži vien tiek salīdzināta ar ASV, tādējādi pielīdzinot to federatīvam pārvaldības modelim. Taču pēc savas būtības tā ir starptautiska organizācija, tā atbilst starptautisko organizāciju veidošanas pamatprincipiem un darbības loģikai. Vispirms ir jānosaka, kādas mēdz būt starptautisko organizāciju intereses un mērķi. Citiem vārdiem sakot – kas ir to darbības dzinējs.

---

⁷⁴ Archer C., (1992), *International Organizations*, 45.lpp

⁷⁵ Turpat

⁷⁶ Abbott K.W., Snidal D., (1998), *Journal of Conflict Resolution*, *Why States Act Through Formal International Organizations*, 8.lpp

⁷⁷ Turpat, 22.-26.lpp

4. ĀRPOLITIKAS BŪTĪBA UN MĒRĶI

Kā iepriekš tika noskaidrots, ārpolitiku jeb interešu īstenošanu attiecībā pret ārējiem aktieriem var veidot gan valstis, gan starptautiskas organizācijas. Ārpolitikas īstenošanas fāze ir tā fāze, kurā aktieri stājas pretī apkārtējai videi, un apkārtējā vide savukārt stājas pretī aktieriem, kuri realizē ārpolitiku. Veiksmīga ārpolitikas īstenošana ir atkarīga ne tikai no skaidras mērķu definēšanas un gudras instrumentu pielietošanas, bet arī, kas ir ne mazāk svarīgi, no mijiedarbības starp aktieru pielietoto stratēģiju un kontekstu, kas to ieskauj.⁷⁸ No tā izriet arī tas, ka aktieriem ir jābūt spējīgiem atbilstoši reaģēt uz neparedzētiem apstākļiem. Dažkārt notiek tā, ka pat vislabāk izstrādātie plāni neīstenojas tā, kā aktieri to ir iecerējuši. Tādos gadījumos ir sevišķi svarīgi prast pavērst situāciju tā, lai gūtu maksimālu ieguvumu. Šie uzdevumi ir ļoti svarīgi un grūti izpildāmi tiem, kas nodarbojas ar ārpolitikas veidošanu. Viņu uzdevums ir izvirzīt savas valsts intereses un mērķus ārpus valsts robežām, tādējādi saskaroties ar ārpolitikas ieviešanas problēmas pašu būtību.⁷⁹ Ir diezgan grūti iztulkot savus nodomus, motivāciju un vēlmes, ko aktieri vēlas sasniegt starptautiskā līmenī tā, lai tas neradītu nevēlamu pretreakciju citu starptautiskās arēnas aktieru vidū. Līdz ar to valstīm jāprot interpretēt savus personīgos mērķus tā, lai citiem aktieriem tie arīdzan būtu saprotami un pieņemami. Ja kāda valsts eksistētu pilnīgā izolētībā, vai arī tā būtu visvarena, tai noteikti nerastos problēmas ar savu vēlmju un nodomu interpretēšanu un pārvēršanu to reālā ārpolitikā. Patiesībā mērķi un ārpolitikas ieviešanas iznākumi būtu identiski. Ārpolitikas ieviešanas process būtu diezgan plūstošs vai nu tādēļ, ka ārpolitika principā atsaucas vakuumā, vai tādēļ, ka valsts pilnībā kontrolē starptautisko kontekstu, līdz ar to ir spējīga manipulēt ar to, ja vēlas.⁸⁰

Tomēr pasaules politika neatgādina iepriekš minēto ainu. Starptautiskā arēna sastāv no dažādiem aktieriem – valstīm un ne-valstīm, kam katram ir savs interešu, mērķu un prioritāšu kopums, kam nav noteikti jābūt konfliktā, bet kas lielākoties tomēr ir atšķirīgi un savstarpēji nošķirti.⁸¹ Piemēram, runājot par Arktikas reģionu, tajā ietilpst astoņas reģiona valstis, kas visas kopā pārstāv reģiona intereses Arktikas Padomē. Vislielākā teritorijas daļa Arktikā pieder Krievijai, kas nekautrējas to uzsvērt. Krievija Arktikā jau daudzus gadus īsteno savas nacionālās intereses, tā ir ieinteresēta resursu iegūšanā, savukārt pārējās reģiona valstis vilcinās ar konkrētu aktivitāšu uzsākšanu un mēģina attīstīt Ziemeļu sadarbību (Northern

---

⁷⁸ Smith S., Hadfield A., & Dunne T., (2012), *Foreign Policy, Theories Actors Cases*, (Ch6), Carlsnaes W., *Actors, Structures, and Foreign Policy Analysis*, 148.lpp

⁷⁹ Turpat

⁸⁰ Turpat, 149.lpp

⁸¹ Turpat

Cooperation)⁸². Kā minēts vairākos plenārsēžu dokumentos, Krievija ir apņēmusi pilna pēc iespējas drīzāk uzsākt resursu iegūvi Arktikas reģionā, kā arī plāno pastiprināt militāro klātbūtni Arktikā.

Dažādu aktieru vienlaicīga līdzaspastāvēšana, to savstarpēja mijiedarbība un pilnīgs to interešu apkopojums ir tas, kas padara starptautisko teritoriju par tik nevienlīdzīgu vidi. Mērķu sasniegšanas varbūtība ir atkarīga no tā, cik stratēģiski novietoti šajā vidē ir aktieri, citiem vārdiem sakot, kāda ir aktieru pozīcija konkrētajā kontekstā.⁸³ Turklāt dažādiem aktieriem starptautiskais konteksts nozīme dažādas lietas. Kontekstam ir ārkārtīgi subjektīva daba, katrai atsevišķai valstij starptautiskais konteksts izskatās citādāk, tas ir atkarīgs no dažādiem citiem faktoriem, piemēram, ģeogrāfiskā novietojuma, valsts lieluma, kaimiņvalstīm, tajā valdošajiem politiskajiem režīmiem, pieejamajiem resursiem u.c. Starptautiskajā arēnā, īstenojot ārpolitiku, notiek nepārtraukta savstarpēja iedarbība starp aktieriem un kontekstu, caur šo mijiedarbību tiek veidota tālāka aktieru uzvedība. Tā kā notiek pastāvīga konteksta un aktieru mijiedarbība, kas savukārt veicina tālāku uzvedības veidošanos, rodas arī pastāvīga atgriezeniskā saite (atbildes reakcija) no konteksta aktieriem un otrādi.⁸⁴

Ārpolitikas realizēšana ar mērķi sasniegt kādus konkrētus mērķus prasa ļoti svarīgu „pašmāju” jeb iekšpolitisko komponentu. Tas prasa spēju balansēt, spēt līdzsvarot tos procesus, kas notiek valsts iekšienē ar to, kā tas tiek projicēts uz ārpusi.⁸⁵ Tas nozīmē, ka ir svarīgi izšķirt mērķus, kas tiks sasniegti vispirms, un kas tiks sasniegti vēlāk, vai arī tie vispār ir jāatmet. Valdībām ir jāspēj iegūt un mobilizēt nepieciešamos resursus, gan materiālus, gan nemateriālus, un pēc tam jāspēj tos novirzīt nosprausto mērķu sasniegšanai.⁸⁶ Tas pats sakāms arī par ES budžetu. Zināms, ka ES vairākus gadus investē iespaidīgus līdzekļus Arktikas reģiona izpētē, zinātnē un attīstībā. Ņemot vērā, ka ES ir daudz dažādu vajadzību un izdevumu, ir ļoti interesanti, ka ES tomēr cenšas panākt savu klātbūtni Arktikā. Sabiedrība tieši vai netieši piedalās ārpolitikas mērķu sasniegšanā, vienkārši maksājot nodokļus vai īstenojot kādas citas sarežģītākas darbības.⁸⁷ Ārpolitikas īstenošanas procesā (vismaz demokrātiskās sabiedrībās) ir svarīgi, lai „iekšzemes” aina ir saskaņā ar to, ko valsts vēlas sasniegt starptautiskā līmenī. Ja trūkst vienprātības starp valsts iekšieni un virzāmajiem

---

⁸² Northern Research Forum, Books and Publications, Seeking Balance in A Changing North, Plenary Session1: *The Future of Northern Cooperation*, http://www.rha.is/static/files/NRF/OpenAssemblies/Anchorage2008/a/5th_nrf_anc_2008_report_sabev_plenary_1_sept_24.pdf

⁸³ Smith S., Hadfield A., & Dunne T., (2012), *Foreign Policy, Theories Actors Cases*, (Ch6), Carlsnaes W., *Actors, Structures, and Foreign Policy Analysis*, 150.lpp

⁸⁴ Turpat

⁸⁵ Turpat, 155.lpp

⁸⁶ Turpat, 156.lpp

⁸⁷ Turpat

mērķiem uz ārpusi, ārpolitika var tikt „iedragāta no apakšas”.⁸⁸ Tā rezultātā ārpolitikas īstenošana kļūst daudz vājāka, patiesībā tā pat var tikt apdraudēta. Ja saskaņas nav vispār, var rasties krīze, kas ne tikai apdraud ārpolitikas darbību, bet arī pašas valdības izdzīvošanu.⁸⁹ Tieši tādēļ Brigi un Hills (Brighi and Hill) uzsver, ka ārpolitikas īstenošana vienmēr attīstās divos līmeņos – iekšzemes un starptautiskajā. Abi autori atsaucas uz politikas zinātnes pētnieka Roberta Putnama (Putnam) domām, kas šo iepriekš minēto iemeslu dēļ ārpolitiku dēvē par divu līmeņu spēli („two-level game”).⁹⁰ Arī Laura Neack grāmatā *The New Foreign Policy, Power Seeking in a Globalized Era* atsaucas uz Putnamu un situāciju, kurā ārpolitikas veidotāji attopas divu līmeņu jeb duālā spēlē.⁹¹ No tā izriet, ka ārpolitikas veidotāji nedrīkst koncentrēties tikai uz vienu līmeni, piemēram, iekšpolitisko, bet gan jāmēģina vēltīt vienāda uzmanība gan iekšējai, gan ārējai videi. Piemēram, Eiropas Savienībai, veidojot savu ārpolitiku attiecībā uz Arktikas reģionu, jāņem vērā savu dalībvalstu ekonomiskās problēmas un radušos eiro krīzi, jāņem vērā, cik daudz līdzekļu ES varēs atļauties investēt Arktikas attīstībā un izpētē, ņemot vērā iekšējās ekonomiskās problēmas. Tajā pašā laikā ES jāvelta uzmanība un piepūle, lai spētu reaģēt uz ārējiem apstākļiem, kā, piemēram, globālā sasilšana un tās izraisītās klimata pārmaiņas, Arktikas reģiona valstis un to intereses.

Tālāk autori skaidro, ka dažkārt ar ārpolitikas palīdzību tiek sasniegti iekšpolitiski svarīgi mērķi, turpretim ārpolitikas mērķi tiek īstenoti, izmantojot iekšpolitiskos instrumentus. Šāda sinerģija visskaidrāk attēlo mijiedarbību starp aktieri, kontekstu un ārpolitiku, veidojot pilnu apli.⁹² Šajā kontekstā autori kā piemēru min daudzu valstu izvēli pievienoties Eiropas Savienībai. Brigi un Hills pauž, ka iestāšanās ES tiek uzskatīta galvenokārt par ārpolitisku jautājumu, jo pārrunas par šo soli notiek ārpolitikas aparāta līmenī. Un tomēr lielākoties galvenais iestāšanās ES iemesls ir vēlme sasniegt kādus iekšpolitiskus mērķus.⁹³

4.1 Starptautisko organizāciju mērķi un intereses

Kā iepriekšējā darba daļā tika noskaidrots, mūsdienās starptautiskās organizācijas ieņem svarīgu lomu starptautiskajā politikā. Starptautisko organizāciju dalībvalstu interešu

---

⁸⁸ Smith S., Hadfield A., & Dunne T., (2012), *Foreign Policy, Theories Actors Cases*, (Ch6), Carlsnaes W., *Actors, Structures, and Foreign Policy Analysis*, 156.lpp

⁸⁹ Turpat

⁹⁰ Turpat

⁹¹ Neack L., (2008), *The New Foreign Policy, Power Seeking in a Globalized Era*, USA: Rowman & Littlefield Publishers, 7.lpp

⁹² Smith S., Hadfield A., & Dunne T., (2012), *Foreign Policy, Theories Actors Cases*, (Ch6), Carlsnaes W., *Actors, Structures, and Foreign Policy Analysis*, 156.lpp

⁹³ Turpat

pārstāvēšana rada kopējus mērķus un intereses. Savukārt mērķi un intereses ir ārpolitikas veidošanas pamatā. Lai saprastu kādas starptautiskās organizācijas izveides mērķi un būtību, vispareizāk ir pievērst uzmanību tam, ko organizācijai būtu jādara, un ar ko tā nodarbojas patiesībā. Lielākajai daļai organizāciju, vai tā ir valstiska vai nevalstiska starptautiska organizācija, galvenie darbības mērķi ir norādīti pamatdokumentos, kas izveidoti, organizāciju dibinot. Tas, protams, nenozīmē, ka organizācijai nevar būt citi darbības mērķi, kā tikai tie, kas norādīti pamatdokumentos. Tāpat arī nav izslēgts, ka katrai organizācijas dalībvalstij ir nedaudz atšķirīgi mērķi un intereses, ko tā vēlas apmierināt caur organizācijas dibināšanu vai darbību konkrētajā organizācijā.⁹⁴ Tomēr pasludinātie darbības mērķi ir galvenie rādītāji par organizācijas eksistences nolūkiem. Starptautisko organizāciju mērķi var mainīties amplitūdā no plašiem un vispārīgiem līdz specifiskiem un konkrētiem. To pašu var teikt arī par organizācijas aktivitātēm, kas var būt gan ļoti plašas un visaptverošas, gan ļoti noteiktas un uz specifisku nozari vērstas. Masīvs pētījums identificē piecas galvenās SO darbības mērķa grupas (nozares): 1. grupa – vispārīgie un reģionālie mērķi, politiskie, ekonomiskie, sociālie, tiesību un aizsardzības mērķi; 2. grupa – zemkopība, patēriņa preces, zivsaimniecības, pārtika un augi; 3. grupa – izglītības un kultūras mērķi, autortiesības; 4. grupa – zinātne, medicīna; 5. grupa – komunikācijas, transports un tūrisms.⁹⁵ Starptautiskās organizācijas iedala arī pēc to darbības virziena (orientācijas). Pastāv trīs dažādi SO orientēšanās virzieni, proti, organizācijas, kuru mērķis ir atrisināt strīdus starp dalībvalstīm tajās jomās, kurās organizācija vērsusi savu darbību; organizācijas, kuras sevi pozicionē kā kopējas militāras un, iespējams, diplomātiskas pārstāvības sniedzēju pret ārējiem aktieriem; un organizācijas, kas nodarbojas ar ekonomisko un citu tehnisku attiecību regulēšanu starp organizācijas dalībvalstīm.⁹⁶ Lielākoties ir grūti klasificēt starptautiskās organizācijas tikai vienā iepriekš minēto nozaru lauciņā, tās tiecas būt elastīgas un multifunkcionālas. Tādēļ starptautiskās organizācijas visbiežāk tiek klasificētas atbilstoši tai darbības jomai, kurā aktivitāte ir vislielākā, visbiežākā un visilgstošākā. Eiropas Savienība šajā kontekstā ir patiesi unikāla organizācija, jo tā īsti neiekļaujas nevienā starptautisko organizāciju kategorijā. Tieši otrādi – ES funkcijas sniedzas tālu pāri izdalītajām funkcijām, mērķiem un orientēšanās virzieniem, tā drīzāk aptver vairākas, ja ne visas jomas vienlaicīgi. Tā kā darba ietvaros runa ir par starptautisko organizāciju veidoto ārpolitiku, vēlreiz jāatzīmē, ka ārpolitika tiek veidota, balstoties uz mērķiem un interesēm, ko plānots sasniegt mijiedarbojoties ar citiem starptautiskās arēnas dalībniekiem. No tā izriet, ka organizācijas mērķi un intereses būs tās

---

⁹⁴ Archer C., (1992), *International Organizations*, (2nd ed.), 51.lpp

⁹⁵ Turpat, 53.lpp

⁹⁶ Turpat, 58.lpp

dalībvalstu kopējie mērķi un intereses. Intereses un mērķus, kas ir kādas noteiktas ārpolitikas pamatā, var noteikt pēc konkrētiem dokumentiem, kas tiek pieņemti, veidojot un īstenojot ārpolitiku.

Šī darba mērķis ir pievērst uzmanību Eiropas Savienības ārpolitikai Arktikas reģionā. Lai īstenotu darba uzstādīto mērķi, empīriskajā darba daļā tiks noskaidrots, kad un kāpēc Arktika kļuva par vienu no Eiropas Savienības ārpolitikas jautājumiem. Tālākajā darba gaitā tiks padziļināti analizēti ES pieņemtie ārpolitikas dokumenti attiecībā uz Arktikas reģionu, kā arī līdztekus pētīti ekspertu atzinumi, publikācijas un pētījumi, kuros skaidrota ES iesaiste Arktikas reģionā. Tāpat arī tiks izmantots autores 2013.gada kursa darbs, kurā autore veica ES iesaistes analīzi Arktikas reģionā no drošības koncepta perspektīvas. Kursā darbā tika analizēta ES ārpolitika attiecībā uz Arktikas reģionu laika posmā no 2008. līdz 2012.gadam un izpētīts, kādas ir ES drošības intereses ekonomikas un vides drošības sektoros. Lai saprastu, kādi ir ES ārpolitikas mērķi bakalaura darba ietvaros, tiks izmantots Klaiva Ārčera (Clive Archer) grāmatā piedāvātais iedalījums pēc SO mērķiem. Analizējot ES Arktikas politikā noteiktos mērķus, būs iespējams identificēt ES dziļākās intereses. Paveiktā rezultātā būs iespējams novērot, kādas ir ES intereses Arktikas reģionā, vai un kā tās ir mainījušās.

4.2 Pienākumi ārpus robežām

Šajā nodaļā autore mēģinās paskaidrot, kāpēc Eiropas Savienība vēlas iesaistīties Arktikas reģiona izpētē un attīstībā, ņemot vērā to, ka Arktikas reģiona intereses starptautiski pārstāv reģiona valstis, darbojoties caur tādām organizācijām kā Arktikas Padome un BEAP. Trīs no AP dalībvalstīm – Dānija, Somija un Zviedrija ir ES dalībvalstis, bet tikai vienai no tām – Dānijai – pieder teritorija (Grenlande) Arktikas reģionā.⁹⁷ Lai rastu priekšstatu, kādi varētu būt ES motīvi rūpēm par Arktiku, autore vērsīs uzmanību uz to, kāpēc valstis palielina savu pienākumu nastu arī ārpus to teritoriālajām robežām. Par pamatu tam tiks ņemtas Maikla Barneta (Michael Barnett) domas grāmatā *Foreign Policy, Theories Actors, Cases* par to, kāpēc valstis pasludina par savu pienākumu iesaistīties reģionos ārpus valstu robežām.

Mūsdienās ikkatram ir skaidrs, ka neviena valsts nepastāv pilnīgā izolētībā no citām. Šodien mēs varam teikt, ka mēs dzīvojam globālā sistēmā, jo visas politiskās un sociālās vienības pasaulē ir savstarpēji saistītas. Runājot par ārpolitiku un ārpolitikas analīzi, dažādi autori piemin vārdu globalizācija, kas ir uzskatāma par vienu no galvenajiem iemesliem,

---

⁹⁷ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, [Kursa darbs], Rīga: LU SZF, 7.lpp

kāpēc ārpolitikas veidošana mūsdienās ir kļuvusi tik sarežģīta un multi-dimensionāla.⁹⁸ Pēc Aukstā Kara beigām, un galvenokārt PSRS sabrukuma, valstis kļuvušas savstarpēji daudz saistītākas, lielākā daļa Centrālās un Austrumeiropas valstu pievienojās Eiropas Savienībai un NATO, tādējādi veidojot gan politisko, gan ekonomisko attiecību tīklojumu vēl ciešāku.

Pat ja ģeogrāfiski valsts ir izolēta no pārējās pasaules (piemēram, salu valstis – Apvienotā Karaliste, Austrālija, Jaunzēlande, Islande, Japāna u.c.), tās tomēr ir cieši saistītas ar lielu daļu citu pasaules valstu gan ekonomiski, gan sociāli. Visas valstis ir valstu sabiedrības dalībnieces (kā nosaka ANO dalība), un tās visas pieņem vispārīgas dalības normas un noteikumus.

Vieni no svarīgākajiem jautājumiem, ir – kā un kāpēc mūsdienās valstis īsteno savu ārpolitiku. Lielākās daļas valstu galvenais vadmotīvs lielākajā daļā gadījumu, pēc Maikla Barneta (Michael Barnett) domām, ir veidot savu ārpolitiku tādējādi, lai maksimāli palielinātu savu drošību.⁹⁹ Citiem vārdiem sakot, valsts pārstāvim būtu jāpieņem ārpolitikas lēmumi šādu motīvu vadītiem, jo tas ir viņu pārstāvētās valsts interesēs. No tā vajadzētu izrietēt, ka valstis anarhiskajā starptautiskajā kontekstā pilda savus pienākumus tikai un vienīgi savas valsts teritorijā un savu interešu vadītas. Tomēr laiku pa laikam valstis izrāda rūpes arī par citu aktieru interesēm, rīkojoties viņu labā, vai pat globālas ētikas vārdā.¹⁰⁰ Valstis šādā perspektīvā var salīdzināt ar individuālām personām, kas nodarbojas ar filantropiju – cilvēks, kas pats sasniedzis labklājību nereti dalās ar to ar pilnīgiem svešiniekiem, kam kādu apstākļu dēļ nav izdevies nodrošināt labklājību sev un savai ģimenei. Tieši tādā pat veidā valstis izrāda gatavību uzņemties saistības palīdzēt aktieriem ārpus savām robežām. Daudzas valstis nodarbojas ar cilvēktiesību izplatīšanu, lai aizsargātu cilvēkus no autoritāriem līderiem; darbojas, lai padarītu medicīnisko palīdzību pieejamāku nabadzīgajiem; sniedz palīdzību cietušajiem dažādu dabas katastrofu skartajās vietās.¹⁰¹ Viens no iemesliem, kāpēc valstis aizvien vairāk iesaistās citu valstu problēmu risināšanā un uzņemas pienākumus ārpus savas valsts robežām, ir fakts, ka aizvien vairāk palielinās savstarpējā atkarība un transnacionālās saites.¹⁰² Starptautiskajām organizācijām nereti ir nozīmīga ietekme uz starptautiskajā politikā notiekošajiem procesiem un politisko situāciju to dalībvalstīs.¹⁰³ Lielākā daļa starptautisko organizāciju mērķis ir aizstāvēt specifiskas intereses vai sasniegt kādus konkrētus mērķus.

---

⁹⁸ Alden C., Amnon A., (2012), *Foreign Policy Analysis, New Approaches, Foreign Policy, Globalization and FPA*, 78.-79.lpp

⁹⁹ Smith S., Hadfield A., & Dunne T., (2012), *Foreign Policy, Theories Actors Cases*, (Ch6), Carlsnaes W., *Actors, Structures, and Foreign Policy Analysis*, 223.lpp

¹⁰⁰ Turpat, 224.lpp

¹⁰¹ Smith S., Hadfield A., & Dunne T., (2012), *Foreign Policy, Theories Actors Cases*, (Ch6), Carlsnaes W., *Actors, Structures, and Foreign Policy Analysis*, 224.lpp

¹⁰² Turpat, 223.lpp

¹⁰³ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, 63.lpp

Ļoti nelielai daļai ir kāds sakars ar kritiskiem jautājumiem, kas noved pie kara vai miera.¹⁰⁴ Šie svarīgākie jautājumi ir valdību ziņā. Lai gan valsts ir un paliek vissvarīgākais aktieris starptautiskajā politikā, pastāv viedoklis, ka valstu nozīmīgums mazinās, savukārt dažādu nevalstisko aktieru politiskā nozīme pieaug. Starptautisko attiecību tīklojums kļūst aizvien biežāks, jo pieaug komerciālo, sociālo un komunikācijas transakciju klāsts. Valstis vairs nav spējīgas kontrolēt starptautiskās kustības un ietekmi no ārpuses.¹⁰⁵

Secinājumi

Šī darba teorētiskās daļas mērķis bija paskaidrot, kas tieši darba ietvaros tiek saprasts ar jēdzieniem *Eiropas Savienības ārpolitika*. Pirmkārt, tika definēts ārpolitikas jēdziens. Tam par pamatu tika skatītas dažādu autoru piedāvātās definīcijas, un tika secināts, ka darba būtībai visatbilstošākā ir Dereka Bīča piedāvātā: „Ārpolitika ir gan uzvedība, gan vispārīgas tendences, ko valsts vai cits aktieris vērs pret citiem aktieriem starptautiskajā sistēmā. Ārpolitikas darbības var tikt veiktas izmantojot plašu instrumentu klāstu, variējot starp deklarāciju piemērošanu, dažādu runu veikšanu (making speeches), līgumu apspriešanu, ekonomiskā atbalsta sniegšanu citām valstīm, iesaistīšanos dažādās diplomātiskās aktivitātēs (tādās kā samiti) un visbeidzot militārā spēka pielietošanu.”¹⁰⁶ Piedāvātā definīcija ir plašāka un visaptverošāka, tā jau pamatos definē, ka ārpolitikas veicējs var būt kāds cits aktieris, nevis tikai valsts, kā to parasti definē citi autori. Tāpat definīcija arī liek saprast, ka ārpolitika nozīmē gan uzvedību, gan tendences, gan dažādu instrumentu pielietošanu attiecībā pret citiem aktieriem starptautiskajā sistēmā.

Tika noskaidrots, ka ārpolitika ir sarežģīts un komplekss process, ko ietekmē dažādi gan iekšēji, gan ārēji faktori. Lai sniegtu izsmeļošāku paskaidrojumu tam, kādi faktori ietekmē ārpolitikas lēmumu pieņemšanu un īstenošanu, kā arī, kāpēc valstis darbojas caur starptautiskajām organizācijām, tika izmantots Beasley R.K., Kaarbo J., Lantis J.S., & Snarr M.T., (2013), grāmatā *Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior* piedāvātais ārpolitiku ietekmējošo faktoru uzskaitījums. Tas paskaidro, ka ārpolitika tiek veidota anarhiskā vidē. Citiem vārdiem sakot, starptautiskajā arēnā neeksistē viena centralizēta pārvalde. Tas mudina valstis meklēt sabiedrotus, iesaistīties organizācijās un veidot spēku līdzsvaru. Turklāt aizvien pieaugošā globalizācija un līdz ar to pieaugošā savstarpējā sadarbība veicina savstarpējo atkarību. Tas

---

¹⁰⁴ Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, 65.lpp

¹⁰⁵ Turpat, 64.-65.lpp

¹⁰⁶ Beach D., (2012), *Analyzing Foreign Policy*, New York: Palgrave Macmillan, 3.lpp

paredz, ka valstis, pat ja ģeogrāfiski izolētas no pārējiem aktieriem, tomēr ir saistītas ar dažādām ekonomiskām un sociālām saitēm, kā arī pasaulē valdošām normām un vērtībām. Starptautiskās organizācijas ir viens no šīs savstarpējās atkarības veicinošajiem elementiem.

Tālākajā darba teorētiskajā daļā tika noskaidrots, ka starptautisko organizāciju loma pasaulē pieaug, valstīm nākas rēķināties ar šiem aktieriem, un dažkārt pat cīnīties ar tiem par ietekmi. Valstis labprāt īsteno savus mērķus caur starptautiskajām organizācijām, jo starptautiskās organizācijas ļauj centralizēt dažādas kolektīvas aktivitātes, izmantojot atbalstošu administratīvo aparātu un konkrētas un stabili organizētas struktūras. Tas ļauj īstenot mērķus efektīvāk un izdevīgāk, tādējādi sekmējot starptautisko organizāciju izplatību.

Teorētiskās darba daļas ceturtajā nodaļā tika noskaidrots, ka valstis nereti nodod savu interešu pārstāvniecību starptautisko organizāciju pārziņā. Tādējādi organizācijām veidojas konkrētas intereses un mērķi, līdz ar to rodas nepieciešamība veidot kopēju ārpolitiku, kuras uzdevums ir apmierināt organizācijas dalībvalstu intereses. Darba turpinājumā, izmantojot Clive Archer grāmatu *International Organizations*, tika identificēti starptautisko organizāciju mērķi, tādējādi radot savdabīgu starptautisko organizāciju iedalījumu pēc to mērķu grupas: 1. grupa – vispārīgie un reģionālie mērķi, politiskie, ekonomiskie, sociālie, tiesību un aizsardzības mērķi; 2. grupa – zemkopība, patēriņa preces, zivsaimniecības, pārtika un augi; 3. grupa – izglītības un kultūras mērķi, autortiesības; 4. grupa – zinātne, medicīna; 5. grupa – komunikācijas, transports un tūrisms.¹⁰⁷

Darba teorētiskās daļas noslēgumā tika vēlreiz apliecināts, ka valstis neatrodas izolētībā cita no citas, un pasaulē nav arī vienas lielvaras, kas var atļauties diktēt noteikumus, ignorējot citus starptautiskās arēnas aktierus. To papildina arī savstarpējās sadarbības un tās izraisītās savstarpējās atkarības fakts. Notikumi vienā vietā ietekmē pārējo pasauli. Tas ir kalpojies par iemeslu valstu iesaistei starptautiskajās organizācijās ar mērķi palīdzēt citām valstīm, reģioniem, tādējādi ceļot arī savu ietekmi.

Balstoties uz teorētiskajā daļā izklāstīto informāciju, var pievērsties darba galvenajam elementam, proti, Eiropas Savienības ārpolitikai. Tā kā tagad ir skaidrs, kas ir ārpolitika, kas un kā to var veidot, un kādi mērķi var būt ārpolitikas pamatā, turpmākā darba daļa tiks veltīta ES ārpolitikas analīzei Arktikas reģionā. Darba empīriskajā daļā tiks paskaidrots, kāpēc Arktikas reģions ir globālas uzmanības reģions, un, kopš kura laika tas ir kļuvis par Eiropas Savienības ārpolitikas jautājumu.

---

¹⁰⁷ Archer C., (1992), *International Organizations*, (2nd ed.), 53.lpp

5. EIROPAS SAVIENĪBAS ĀRPOLITIKA ATTIECĪBĀ UZ ARKTIKAS REĢIONU

Pirms pievērsties ES ārpolitikas analīzei, jāpiemin, ka kopš Lisabonas līguma spēkā stāšanās brīža (2009) ir sperti nopietni soļi ES institūciju attīstībā. Lisabonas līgums ne tikai piešķir plašākas pilnvaras Eiropas Parlamentam¹⁰⁸, bet arī noteica Augstā pārstāvja ārlietās un drošības politikas jautājumos amata izveidi¹⁰⁹. 2009. gada novembrī ES vadītāji Ketrinu Eštoni (Apvienotā Karaliste) iecēla jaunajā ES Augstā pārstāvja amatā, ko vēlāk apstiprināja arī EP.¹¹⁰ 2010. gada jūlijā pēc Augstākās pārstāves Ketrinas Eštones priekšlikuma tika nodibināts Eiropas Ārējās darbības dienests, kas tika oficiāli atklāts 2011. gada janvārī.¹¹¹ „EĀDD palīdz Augstajam pārstāvim nodrošināt Savienības ārpolitikas saskaņotību un koordināciju, kā arī sagatavo priekšlikumus attiecībā uz politiku un šos priekšlikumus īsteno, kad tos ir apstiprinājusi Padome. Dienests palīdz arī Eiropadomes priekšsēdētājam un Komisijas priekšsēdētājam un Komisijas locekļiem veikt to attiecīgās funkcijas ārējo attiecību jomā un nodrošina ciešu sadarbību ar dalībvalstīm.”¹¹² Kopš 2011. gada Arktikas politika ir EĀDD kompetencē, visi ar Arktiku saistītie dokumenti ir pieejami EĀDD oficiālajā mājas lapā. Kā jau iepriekš teikts, EĀDD cieši sadarbojas ar pārējām ES institūcijām, kā arī īsteno iesniegtos priekšlikumus pēc tam, kad tos apstiprinājusi Padome. Tādēļ šī darba ietvaros nav tik būtiski pievērst pastiprinātu uzmanību EĀDD kā ES ārpolitikas īstenošanai. Saprotams, ka EĀDD īstenošana ārpolitika ir kopējā ES politika, ar to ņemot vērā gan dalībvalstis, gan ES institūcijas.

Darba teorētiskajā daļā tika noskaidrots, ka valstis savstarpējās atkarības ietekmē bieži vien īsteno savu ārpolitiku ar mērķi palīdzēt ārējiem aktieriem, ieguldīt dažādu reģionu attīstībā. Tas bieži vien tiek darīts, darbojoties caur starptautiskajām organizācijām. Pieaugot starptautisko organizāciju lomai pasaulē, nereti arī organizācijām rodas vajadzība veidot un īstenot ārpolitiku.

Šajā darba nodaļā tiks padziļināti pētīti ES ārpolitika attiecībā uz Arktikas reģionu. Ir interesanti izpētīt, kāpēc ES, kurai ir daudz vajadzību un izdevumu, iesaistoties Arābu

¹⁰⁸ EUR-Lex, Access to EU Law, *Lisbon Treaty 2007*, Article 9a, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>

¹⁰⁹ Turpat, Article 10c

¹¹⁰ Eiropas Savienības Ārējā Darbība, Eiropas Ārējās Darbības Dienests, *EĀDD pirmsākumi*, http://eeas.europa.eu/background/organisation/index_lv.htm

¹¹¹ European Union External Action, European External Action Service, Key documents, *Annual Activity Report 2011*, http://eeas.europa.eu/background/docs/20121017_eeas_aar_2011_en.pdf

¹¹² Eiropas Savienības Ārējā Darbība, Eiropas Ārējās Darbības Dienests, *Eiropas Savienība pasaulē*, http://eeas.europa.eu/what_we_do/index_lv.htm

Pavasara reģionos (Sīrija¹¹³, Lībija¹¹⁴, Tunisija¹¹⁵ u.c.), tagad arī Ukrainā¹¹⁶, cīnoties ar ekonomiskajām problēmām pašas ES dalībvalstīs, neatlaidīgi vēlas iesaistīties Arktikas reģiona izpētē un attīstībā. „Eiropas Savienība aktīvi interesējas par Arktikas reģiona teritorijām, investējot finanses reģiona pētniecībā un attīstībā, izsakot vēlmi kļūt par reģiona novērotāju un uzstājoties kā vidutāju starp Arktikas reģiona valstīm.”¹¹⁷ „Eiropas Savienībai ir intereses Arktikā, taču ir relatīvi maza vara pār notiekošajiem procesiem.”¹¹⁸ Līdz šim ES nav dota iespēja kļūt par pastāvīgu novērotāju Arktikas Padomē, tai ir Ad-hoc novērotāja statuss, kas nozīmē, ka tai jālūdz Arktikas Padomes piekrišana piedalīties katrā individuālā AP sanāksmē. Tāpat kā oficiālajiem novērotājiem, arī Ad-hoc novērotāja statuss nedod balsstiesības, AD-hoc novērotājs arī nav tiesīgs apstrīdēt dalībvalstu lēmumus un dalībvalstu teritoriālās tiesības.¹¹⁹ Neskatoties uz ierobežotajām iespējām, Eiropas Savienība turpina realizēt ārpolitiku attiecībā uz Arktikas reģionu. Vēl vairāk, ES sevi pozicionējusi kā galveno Arktikas atbalstītāju. Neviena ES dalībvalsts nav Ziemeļu Ledus okeāna piekrastes valsts, tāpēc ES nav juridiska pamatojuma iegūt kontroli Arktikas reģionā.¹²⁰ Līdz ar to rodas likumsakarīgi jautājumi: kad un kāpēc Arktikas reģions kļuva par vienu no ES ārpolitikas jautājumiem, kā un kādu interešu ietekmē ES ārpolitika attiecībā uz Arktiku ir mainījusies kopš tās izveides brīža.

Pēdējo gadu laikā ES ir pieņēmusi trīs rīcībpolitikas, kas pilnībā veltītas Arktikas reģionam. Pirmais dokuments *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, The European Union and the Arctic Region* pieņemts 2008.gada novembrī, nākošais *Joint Communication to the European Parliament and the Council, Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: progress since 2008 and next steps* sekoja 2012.gada jūnijā. Šī gada 12.maijā ES Padome pieņēma vēl vienu dokumentu par ES ārpolitikas attīstību attiecībā uz Arktikas reģionu - *Council conclusions on*

---

¹¹³ European Union Institute for Security Studies, Publications, *The EU and Syria: Everything but Force?*, <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/the-eu-and-syria-everything-but-force/>

¹¹⁴ European Union External Action, *EU Around the Globe, Libya*, http://eeas.europa.eu/libya/index_en.htm

¹¹⁵ European Union Press Release Database, *EU – Tunisia relations state of play and next steps*, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-635_en.htm?locale=en

¹¹⁶The Telegraph, World, Europe, *Ukraine Crisis: EU expand sanction list to keep pressure on Russia*, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10826465/Ukraine-crisis-EU-expand-sanction-list-to-keep-pressure-on-Russia.html>

¹¹⁷ European Union, External Action, *EU Arctic Policy*, http://eeas.europa.eu/arctic_region/index_en.htm

¹¹⁸ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 28.lpp

¹¹⁹Arctic Council, *Observers*, <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/arctic-council/observers>

¹²⁰ Rostoks T., Sprūds A., (Eds), (2014), *Perceptions and Strategies of Arcticness in Sub-Arctic Europe*, Weber S., *The development of an EU Arctic policy: Interests, objectives and initiatives*, Rīga: Latvian Institute of International Affairs, 44.lpp http://liia.lv/site/docs/Paraugs_Artic_148x210.pdf

*developing a European Union Policy towards the Arctic Region.*¹²¹ Tādēļ ir interesanti noskaidrot, kādas ir ES intereses Arktikas reģionā, un kā tās ir mainījušās laika gaitā. ES intereses atklājas, pētot tās pieņemtus ārpolitikas dokumentus, izvērtējot ekspertu spriedumus, publikācijas saistībā ar ES iesaisti Arktikā. Pirms pievērsties padziļinātai ES ārpolitikas analīzei attiecībā uz Arktikas reģionu, nepieciešams sniegt ieskatu, kādas īpašības padara Arktiku par stratēģiski nozīmīgu un globālas uzmanības vērtu reģionu pasaulē.

5.1 Arktika kā globālas nozīmes reģions

Arktika ir unikāls un riskam pakļauts Ziemeļu polārais reģions, ko lielākoties veido ledus klāts okeāns un sasalusi zeme.¹²² „Arktika apvieno reģiona valstu teritorijas, kas kopā ar okeāna teritoriju sastāda vairāk, nekā 30 miljonus kvadrātkilometru, no kuriem aptuveni 14 miljonu kvadrātkilometru ir sauszeme, un tādējādi veido vienu sesto daļu zemeslodes sauszemes teritorijas. Arktikas reģionā dzīvo apmēram 4 miljoni cilvēku, tai skaitā trīsdesmit dažādas pamatiedzīvotāju grupas. Arktikas reģionā ietilpst astoņas valstis – Krievija, Kanāda, Norvēģija, Islande, Somija, Zviedrija, kā arī Dānija (Grenlande) un ASV (Aļaska), kas nereti tiek dēvētas par *Arctic 8*. Kad tiek runāts par Ziemeļu Ledus okeāna piekrastes valstīm – ASV, Dāniju, Kanādu, Krieviju un Norvēģiju, kas pieņem lēmumus attiecībā uz Arktikas ūdeņiem, tiek lietots vārds *Arctic 5*. Aptuveni 80% Arktikas reģiona veido Kanādas un Krievijas teritorijas, ap 16% veido Ziemeļvalstis (Norvēģija, Zviedrija, Somija, Dānija, Islande), un aptuveni 4% aizņem Aļaska (ASV).”¹²³

“Globālā sasilšana, tās izraisītās klimata pārmaiņas, resursu izsīkšana un to ilgtspējīga izmantošana ir galvenie un visaktuālākie cilvēces izaicinājumi. Arktika ir uzskatāma par reģionu, kas apvieno visus augstākminētos izaicinājumus.”¹²⁴ Arktika ir Zemeslodes reģions, kas nelīdzinās nevienam citam. Globālās sasilšanas izraisītās klimata pārmaiņas tur norisinās daudz straujāk, nekā jebkurā citā vietā uz Zemeslodes.¹²⁵

Oglekļa dioksīda izmešu palielināšanās atmosfērā izraisa ledus kušanu. Jo vairāk kūst ledus, jo mazāk saules staru tiek atstaroti. Tādējādi planēta Zeme sasilst vēl ātrāk. Pašas

---

¹²¹ European Union External Action, European External Action Service, *Arctic Policy*, http://eeas.europa.eu/arctic_region/index_en.htm

¹²² National Oceanic and Atmospheric Administration, <http://www.arctic.noaa.gov/>

¹²³ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 20.lpp

¹²⁴ Turpat

¹²⁵ NATO Vēstnesis, *Zem Pasaules Ledus, Tālie Ziemeļi: Kāpēc tas ir svarīgi?*, http://www.nato.int/docu/review/2009/0901/0901_VID1/LV/index.htm

neatgriezeniskākās izmaiņas skar ledāju sistēmas.¹²⁶ Dr. Arni Snorasons, Islandes Meteoroloģiskā biroja vadītājs, pats savām acīm ir novērojis klimata pārmaiņu sekas. Viņš NATO vēstnesim pauž viedokli: „Daudzi Arktikas ledāji ir atkāpušies par vairākiem simtiem metru pēdējo dažu gadu laikā, un to masa, iespējams, ir samazinājusies par pieciem līdz desmit procentiem. Lielākais ledājs Eiropā atrodas Islandē, tas ir gandrīz 10 000 kvadrātkilometru liels, un mēs redzam pārliecinošus pierādījumus, ka pēdējo desmit gadu laikā tas ir strauji sarucis.”¹²⁷

„Arktikas reģiona jūras un sauszemes milzīgās platības ir ļoti svarīgi un riskam pakļauti Zemes klimata un vides sistēmas komponenti. Zinātnieki ir nobažījušies par to, ka gaisa temperatūra Arktikā paaugstinoties apmēram divreiz vairāk par pasaules vidējo rādītāju. Tas nozīmē, ka mūžīgais sasalums vairs nav mūžīgs, jūras ledus un sniega kārtā strauji samazinās.”¹²⁸ Tas, ka gaisa temperatūra Arktikā turpina paaugstināties nozīmē, ka ledus kūst un šis process nav apturams. Ledus kušana nozīmētu jūras līmeņa celšanos un jaunu kuģošanas ceļu parādīšanos, kas varētu saīsināt ceļā pavadīto laiku pat vairākas reizes. Tiklīdz lielā Arktikas ledus masa pārvērtīsies par izbraucamu jūru, radīsies jautājums, kam tā pieder. Nevienai Arktikas reģiona valstij juridiski nepieder Ziemeļpols vai Arktikas okeāns, kas to ieskauj.¹²⁹ Šobrīd vienīgais juridiskais noteicējs šajā jautājumā ir ANO konvenciju par jūras tiesībām (United Nations Convention on the Law of the Sea). Konvencija nosaka, ka visām piekrastes valstīm ir jurisdikcija pār teritoriālajiem ūdeņiem, kas plešas 12 jūras jūdžu (apmēram 22,224 km) attālumā no katras piekrastes valsts krastiem.¹³⁰ Turklāt ūdeņi 200 jūras jūdžu (apmēram 370,400 km) attālumā no krastiem tiek uzskatīti par valsts Ekskluzīvu ekonomisko zonu (Exclusive Economic Zone – EEZ).¹³¹ ”Ārpus valstu jurisdikcijas apgabaliem Ziemeļu Ledus okeāns ietver daļas atklātā jūrā un jūras gultni, ko pārvalda Starptautiskā Jūras gultnes uzraudzības iestāde (International Seabed Authority).”¹³²

“Reģionam nav vienas atsevišķas pārvaldes. Reģionu starptautiski pārstāv Arktikas Padome, kas ir starpvaldību organizācija, kas darbojas, lai sekmētu sadarbību, koordināciju un

---

¹²⁶ NATO Vēstnesis, Zem Pasaules Ledus, *Tālie Ziemeļi: Kāpēc tas ir svarīgi?*, http://www.nato.int/docu/review/2009/0901/0901_VID1/LV/index.htm

¹²⁷ Turpat

¹²⁸ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 21.lpp

¹²⁹ The Arctic, *Geography and Population*, <http://arctic.ru/geography-population>

¹³⁰ United Nations, *Convention on the Law of the Sea, Part II Territorial Sea and Contiguous Zone, Limits of the Territorial Sea*, Article 3 Breadth of the Territorial Sea, http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part2.htm

¹³¹ The Arctic, *Geography and population*, <http://arctic.ru/geography-population>

¹³² Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 21.lpp, izgūts no EUR – Lex, Access to European Union Law, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - The European Union and the arctic region*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

savstarpēju saikni starp reģiona valstīm un reģiona pamatiedzīvotājiem.”¹³³ Ar Arktikas reģionu saistītu lēmumu pieņemšana joprojām ir Arktikas reģiona valstu un to veidojošās Arktikas Padomes un BEAP (Barenca Eiro Arktikas padome) privilēģija. Taču AP drīzāk pilda padomdevēja institūcijas funkcijas, nevis valdības funkcijas. AP tika dibināta uz deklarācijas (Ottawa Declaration), nevis starptautiska līguma pamata.¹³⁴ Tas nozīmē arī to, ka jebkādu strīdu gadījumā starp reģiona valstīm attiecībā uz teritorijām Arktikā, AP ir diezgan vājš regulētājs, jo organizācijai nav likumdevēja vai militāras varas. Pastāv uzskats, ka Arktika savu resursu dēļ var kļūt pat par bruņotu konfliktu iemeslu.¹³⁵

Tiek uzskatīts, ka Arktikas reģionā, tostarp Ziemeļu Ledus okeānā, zem kūstošā ledus pastāv pasaulē lielākie atlikušie vēl neatklātas naftas un gāzes krājumi (līdz pat 13% pasaules naftas rezervju un 30% gāzes rezervju)¹³⁶. „Ja tā ir taisnība, tad Eiropas enerģētikas kopaina varētu radikāli mainīties.”¹³⁷ Tas varētu attiekties ne tikai uz Eiropu vien, Arktikā aplēptie resursi ir stratēģiski svarīgi materiāli, kas nākotnē varētu sniegt energoresursus visai pasaulei. Diskusijās par Arktikas reģiona iespējamo ieguldījumu energoresursu situācijā, tiek pieminēti ne tikai potenciālie naftas un gāzes resursi. „Līdz ar ledus cepures kušanu palielinās arī ūdens daudzums, ko varētu izmantot ūdens enerģijas ražošanai.”¹³⁸

Arktikas ledus kušana un ūdens līmeņa palielināšanās rada vēl citas izmaiņas, kas varētu izraisīt ekonomiskas un politiskas sekas. Zvejniecība ir vēl viena nozare, kurā varētu būt jūtama klimata izmaiņu ietekme. NATO Vēstneša izveidotajā videomateriālā par klimata pārmaiņu sekām Arktikas reģionā, dažādi eksperti un reģionam pietuvināti pētnieki pauž bažas par to, ka palielinoties ūdens līmenim, var mainīties arī zivju migrācijas ceļi, līdz ar to biomasas izmantošanas iespējas.¹³⁹ Turpinājumā tiek skaidrots, ka: „Zvejas tiesību noteikšanas centrā ir jautājums par izmantotajām metodēm. Dažām valstīm patīk zonu demarkācija. Tas nozīmē, ka attiecīgā zona tiek piešķirta zvejniecībai, ko veic attiecīgā valsts. Bet šeit problēma ir tāda, ka līdz ar klimata pārmaiņām, mainās zivju migrācijas paradumi, un

---

¹³³ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 21.lpp

¹³⁴ Rostoks T., Sprūds A., (Eds) (2014), *Perceptions and Strategies of Arcticness in Sub-Arctic Europe*, Bērziņa K., *Why the Arctic Matters for the rest of the Europe*, 18.lpp http://iia.lv/site/docs/Paraugs_Artic_148x210.pdf

¹³⁵ Maurer A., (2010), Research Division EU External Relations, SWP, *The Arctic Region – Perspectives from Member States and Institutions of the EU*, Berlin, 3.lpp http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/arbeitspapiere/Mrr_WP_Geonor_ks.pdf

¹³⁶ Joint Communication to the European Parliament and the Council, Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: progress since 2008 and next steps, http://eeas.europa.eu/arctic_region/docs/join_2012_19.pdf,

¹³⁷ NATO Vēstnesis, Zem Pasaules Ledus, *Tālie Ziemeļi: Kāpēc tas ir svarīgi?*, Craddock J., NATO Eiropas spēku virspavēlnieks par klimata pārmaiņu sekām Arktikā http://www.nato.int/docu/review/2009/0901/0901_VID1/LV/index.htm

¹³⁸ Turpat

¹³⁹ NATO Vēstnesis, Zem Pasaules Ledus, *Tālie Ziemeļi: Kāpēc tas ir svarīgi?*, http://www.nato.int/docu/review/2009/0901/0901_VID1/LV/index.htm

tāpēc nav garantijas, ka šīs zivis būs šajā zonā arī nākamajā gadā. Citas valstis dod priekšroku vēsturiskajai nozvejai. Tas nozīmē, ka, ja valsts ir noķērusi noteiktu zivju daudzumu pagātnē, tad viņiem tāds pats daudzums ir jāgarantē arī nākotnē. Problēma ar šo metodi ir tāda, ka dažas valstis steidz noķert pēc iespējas vairāk zivju, un tas noved pie pārmērīgas zivju izķeršanas, un, faktiski, var novest pie krājumu izžušanas.”¹⁴⁰ Klimata pārmaiņu sekas var negatīvi ietekmēt arī vietējo floru un faunu. „Arktikas reģionā mīt simtiem augu un dzīvnieku sugu, kas ir pielāgojušies skarbjam klimatam un tieši šajā vidē spēj baroties un vairoties.”¹⁴¹

„Neraugoties uz skarbjam apstākļiem, ledus kušana un jaunās tehnoloģijas pakāpeniski uzlabos pieejamo Arktikas dzīvnieku un nedzīvnieku resursus, kā arī jauniem kuģošanas ceļiem. Tas nozīmē, ka iespējams arī tūrisma pieaugums. Lai gan Arktika joprojām ir viens no neskartākajiem Zemes apgabaliem, to drīzā nākotnē apdraudēs arvien lielāka ietekme, ko rada klimata pārmaiņas un pastiprināta cilvēku darbība.”¹⁴²

Interese par Arktikas reģionu nāk ne tikai no Eiropas valstīm, bet arī tādiem ārējiem aktieriem kā Indija, Ķīna, Japāna, Singapūra un Dienvidkoreja, kam pašlaik ir pastāvīgā novērotāja statuss Arktikas padomē.¹⁴³

Ir saprotams, ka jaunā un pastiprinātā interese par Tālajiem Ziemeļiem ir saistīta ar potenciālajām iespējām, ko Arktika var sniegt. Agrāk Arktikas ledus segu uzskatīja par necaururbjamu, taču attīstoties tehnoloģijām, iespējams, ka tuvāko gadu laikā tiks radītas piemērotas tehnoloģijas un metodes, ar kuru palīdzību būs iespējams jau drīzā nākotnē piekļūt un iegūt zem Arktikas ledus esošos resursus, ledus kušana, neapšaubāmi, uzlabos iespējas šiem resursiem piekļūt.¹⁴⁴ Tomēr ir skaidrs, ka Arktikas klimata pārmaiņu radītās potenciālās iespējas iet roku rokā ar potenciāliem draudiem un riskiem. Piemēram, jau pieminētā floras un faunas izžušana vai ievērojama samazināšanās, konflikti starp reģiona valstīm attiecībā uz tiesībām zvejot Arktikas ūdeņos, strīdi par tiesībām uz teritorijām Ziemeļu Ledus okeānā, kur, iespējams, atrodas resursu rezerves, pastiprināti draudi jau tā vārgajai Arktikas dabai cilvēka darbības palielināšanās rezultātā, kā arī reģiona pamatiedzīvotāju apdraudējums. Šie ir uzskatāmi par galvenajiem iemesliem, kas padara Arktiku par aizvien pieaugošas nozīmes reģionu. Lielākā daļa mūsdienu pasaules risku un draudu vairs neskar tikai vienu valsti vien, tie ir daudzu valstu izaicinājumi. Globālā sasīšana nozīmē savstarpējo atkarību, tā ietekmē pilnīgi visus, neatkarīgi no tā, kurā zemeslodes vietā mēs atrodamies. Visas pārmaiņas, kas

---

¹⁴⁰ Turpat

¹⁴¹ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 21.lpp

¹⁴² Turpat

¹⁴³ Arctic Council, *Observers*, <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/arctic-council/observers>

¹⁴⁴ NATO Vēstnesis, *Zem Pasaules Ledus, Tālie Ziemeļi: Kāpēc tas ir svarīgi?*, Snorsons A., Islandes Meteoroloģiskā biroja vadītājs par klimata pārmaiņu sekām Arktikā, http://www.nato.int/docu/review/2009/0901/0901_VID1/LV/index.htm

norisinās un turpinās norisināties Arktikā, ir globāla problēma, kas pieprasa globālu iesaisti un sadarbību globālā līmenī.¹⁴⁵

5.2 Kad un kāpēc Arktika kļūst par ES ārpolitikas jautājumu

Šajā nodaļā autore mēģinās rast atbildi uz jautājumiem, kad un kāpēc Arktika kļuva par vienu no Eiropas Savienības ārpolitikas virzieniem. ES pieņemtajā ārpolitikā skatīta klimata pārmaiņu un cilvēka darbības ietekme uz Arktiku. Tajā ir izklāstīti ES politiskie mērķi, kā arī ierosināta sistemātiska un koordinēta pieeja strauji augošo problēmu risināšanai. Mērķi ir daudz precīzāki, nekā intereses, tos var skaidri definēt un uzstādīt par savas ārpolitikas stūrakmeni. Taču jāsaprot, ka aiz jebkura mērķa uzstādīšanas slēpjas intereses, kuras plānots apmierināt, sasniedzot uzstādītos mērķus. Noskaidrojot ES ārpolitiskos mērķus, būs iespējams identificēt ES intereses un to, vai un kā laika gaitā, sākot ar 2008.gadu, kad tika pieņemts paziņojums par Arktikas politiku, tās ir mainījušās līdz pat šodienai.

2008.gada 20.novembrī Briselē Eiropas Komisija laida klajā pirmo paziņojumu Eiropas Parlamentam un ES Padomei, kas pilnībā tika veltīts Arktikas reģionam ar mērķi attīstīt Eiropas Savienības Arktikas politiku. Paziņojums bija pirmais solis uz ES Arktikas politiku. „ES integrētās jūrniecības politikas būtisks priekšnoteikums ir, ka katrs jūras reģions ir unikāls un katram nepieciešama īpaša uzmanība, nodrošinot līdzsvarotu izmantošanu ilgtspējīgā veidā. Ņemot vērā klimata pārmaiņu kā riska palielinātāju lomu, Komisija un augstais pārstāvis kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomā ir norādījuši, ka vides pārmaiņas maina Arktikas ģeostratēģisko dinamiku, kas var ietekmēt starptautisko stabilitāti un Eiropas drošības intereses, tāpēc nepieciešams izstrādāt ES Arktikas politiku.”¹⁴⁶

Tā bija pirmā reize, kad ES Arktikas jautājumu uzstādīja kā atsevišķu ārpolitikas jautājumu. Līdz tam astoņdesmitajos un deviņdesmitajos gados Arktika tika pieminēta ES dokumentos vienīgi pastarpināti saistībā ar ozona izmaiņām atmosfērā un tā radītajām vides pārmaiņām, vai militārajām perspektīvām.¹⁴⁷ Pat tad, kad Arktikas reģiona valstis Somija un Zviedrija iestājās ES (1995), tādējādi padarot ES par netiešu Arktikas aktieri, ES ārpolitika aprobežojās ar jautājumiem, kas skāra tikai šīs divas valstis (pārsvarā zemkopības jautājumi),

¹⁴⁵ NATO Vēstnesis, Zem Pasaules Ledus, *Tālie Ziemeļi: Kāpēc tas ir svarīgi?*, Snorasons A., Islandes Meteoroloģiskā biroja vadītājs par klimata pārmaiņu sekām Arktikā, http://www.nato.int/docu/review/2009/0901/0901_VID1/LV/index.htm

¹⁴⁶ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 21.lpp, izgūts no EUR – Lex, Access to European Union Law, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>, skatīts 25.03.2013

¹⁴⁷ Rostoks T., Sprūds A., (Eds.), (2014), *Perceptions and Strategies of Arcticness in Sub-Arctic Europe*, Weber S., *The development of an EU Arctic policy: Interests, objectives and initiatives*, 45.-46.lpp http://liia.lv/site/docs/Paraugs_Artic_148x210.pdf

nevis Arktiku kā reģionu kopumā.¹⁴⁸ Arī Ziemeļu Dimensija (Northern Dimension), kas tika izveidota 1999.gadā starp ES, Krieviju, Norvēģiju un Islandi, neviesa nekādas būtiskas izmaiņas ES ārpolitikā attiecībā uz Arktikas reģionu. Saskaņā ar Stefena Vēbera (Steffen Weber) teikto, ideja par ES aktīvāku iesaisti Arktikas reģionā radās laikā no 2005.-2006.gadam, pirms Starptautiskā Polārā Gada (International Polar year from March 2007 to March 2009).¹⁴⁹

Šis laiks sakrīt arī ar lielākajām klimata izmaiņām un pētījumiem, kas apstiprina, ka 2008.gadā Arktikas ledus kārta ir uz pusi mazāka, nekā tā bijusi 50 gadus atpakaļ. Tiek secināts, ka pat ja starptautiski pūliņi samazina klimata izmaiņu tempu, tomēr globālā sasilšana un tās ietekme uz Arktiku ir neatgriezenisks process.¹⁵⁰ Tas savukārt ļauj izdarīt secinājumus, ka mūžīgais sasalums vairs nav mūžīgs un skarbā Arktikas vide tuvā nākotnē sola mainīties, paverot virkni iespēju un izaicinājumu. „Eiropas Kosmosa aģentūras satelīti reģistrē zemāko Arktikas jūras ledus segumu 2007.gadā, norādot, ka *Northwest Passage* kļūst pilnībā kuģojama.”¹⁵¹

Kļūst skaidrs, ka Arktika ir unikāls un riskam pakļauts reģions tiešā Eiropas tuvumā, tur notiekošās klimata pārmaiņas un to izraisītās sekas ietekmēs arī Eiropas iedzīvotāju dzīvi nākamajās paaudzēs. Līdz ar to ir likumsakarīgi, ka tieši 2008.gadā tiek laists klajā pirmais ES pieņemtais ārpolitikas dokuments, kas paredz aktīvāku ES iesaisti Arktikas reģionā. Lai gan neviena ES valsts nav Ziemeļu Ledus okeāna piekrastes valsts, tomēr Eiropas Savienībai ir neapstrīdama saikne ar Arktikas reģionu un reģiona valstīm. Islande, kas cita starpā ir arī kandidātvalsts iestāšanai ES, un Norvēģija ir ES ekonomiskās zonas (European Economic Area) dalībvalstis, Krievija, ASV un Kanāda ir ES stratēģiskie partneri, savukārt Somija, Zviedrija un Dānija ir ES dalībvalstis ar teritorijām Arktikas reģionā.

„Arktikas gadījumā novērojamas pārnacionālas vides problēmas, kas izriet no konkrēta apgabala, taču apdraud nacionālo drošību plašā mērogā. Turklāt, klimata pārmaiņas ir sarežģīti prognozējamas, bet Arktikas ledāju kušana ir praktiski neietekmējams process. Lai rastu saistošus risinājumus un radušos procesus maksimāli izmantotu reģiona attīstības labā, ir vajadzīga koordinēta pieeja un gan reģiona valstu cieša sadarbība, gan arī palīdzība no citām pasaules valstīm un arī valstu savienībām.”¹⁵² Tā kā ES politika daudzās jomās – vide,

---

¹⁴⁸ Turpat, 47.lpp

¹⁴⁹ Turpat, 49.lpp

¹⁵⁰ Maurer A., Research Division EU External Relations, SWP, The Arctic Region – Perspectives from Member States and Institutions of the EU, Berlin 2010, 3.lpp, http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/arbeitspapiere/Mrr_WP_Geonor_ks.pdf

¹⁵¹ Rostoks T., Sprūds A., (Eds.), (2014), *Perceptions and Strategies of Arcticness in Sub-Arctic Europe*, Weber S., *The development of an EU Arctic policy: Interests, objectives and initiatives*, 44.lpp http://liia.lv/site/docs/Paraugs_Artic_148x210.pdf

¹⁵² Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 23.lpp

pētniecība, enerģētika, zivsaimniecība un transports – tieši skar Arktiku, ES vēlme iesaistīties ir ļoti labi saprotama un pat nepieciešama.¹⁵³ „Eiropas Savienība savā Arktikas politikā vairākkārt norāda uz ciešo saikni ar Arktikas reģionu un tā piekrastes valstīm, aktieru ekonomiskajām attiecībām un kopēju cīņu ar klimata pārmaiņām.”¹⁵⁴ 2008.gadā ES pirmo reizi izteica vēlmi kļūt par pastāvīgo novērotāju Arktikas padomē, lai tādējādi ES un Arktikas reģiona valstu savstarpējo dialogu padarītu efektīvāku un savstarpējās attiecības stabilākas. Līdz pat šim brīdim ES nav apstiprināta pastāvīgā novērotāja statusā, tai ir piešķirts Ad-hoc novērotāja statuss, kas ļauj ES piedalīties Arktikas padomes un darba grupu sanāksmēs, ja pirms tam saņemts AP akcepts. Tiesa gan, vairākām ES dalībvalstīm ir novērotāja statuss AP – Apvienotajai Karalistei, Francijai, Vācijai, Itālijai, Spānijai, Nīderlandei un Polijai.¹⁵⁵

5.3 Eiropas Savienības mērķi un intereses Arktikas reģionā

Tagad, kad ir noskaidrotas, kad un kāpēc ES sāka izrādīt interesi par Arktikas reģionu un īstenot attiecīgu ārpolitiku, var pievērsties tālākajai darba daļai, proti, ES Arktikas politikas analīzei. Kā darba teorētiskajā daļā noskaidrots, starptautiskajām organizācijām mēdz būt dažādi darbības mērķi, balstoties uz kuriem arī nepieciešamības gadījumā tiek veidota ārpolitika. Starptautisko organizāciju mērķi visbiežāk ir pasludināti organizāciju dibināšanas dokumentos un konkrētās rīcībpolitikās. Tā kā iepriekš noskaidrots, **izšķir piecas starptautisko organizāciju mērķu grupas**: (1) vispārīgie un reģionālie mērķi, politiskie, ekonomiskie, tiesību un aizsardzības mērķi; (2) zemkopība, patēriņa preces, zivsaimniecība, pārtika un augi; (3) izglītības un kultūras mērķi, autortiesības; (4) zinātne, medicīna; (5) komunikācijas, transporta un tūrisma mērķi. Uzzinot, kādi konkrēti ir ES ārpolitikā uzstādītie mērķi attiecībā uz Arktikas reģionu, ir iespējams identificēt arī tālākās intereses. Citiem vārdiem sakot, nepieciešamība apmierināt savas intereses rada nepieciešamību izvirzīt mērķus un attiecīgi veidot savu ārpolitiku. Līdz ar to varēs izdarīt loģiskus secinājumus par ES iesaistes motīviem, par palīgu ņemot arī dažādas publikācijas par šo tēmu.

---

¹⁵³ Turpat, 23.lpp, izgūts no EUR – Lex, Access to European Union Law, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - The European Union and the arctic region, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁵⁴ Turpat, 24.lpp

¹⁵⁵ The Arctic Council, Observers, <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/arctic-council/observers>

Mērķis: Arktikas vides un pamatiedzīvotāju aizsardzība

ES jau kopš 1972.gada kā vienu no galvenajām prioritātēm norāda vides aizsardzību un saglabāšanu. ES sevi pozicionē kā līderi cīņā pret klimata pārmaiņām un ilgtspējīgas attīstības veicināšanā. „Klimata pārmaiņas ir speciāli atrunātas Lisabonas līgumā kā viena no galvenajām apkārtējās vides problēmām, ko jārisina. Līgumā minēts, ka ES vides rīcībpolitikas stūrakmens ir cīņa ar briesošajām klimata pārmaiņām un to sekām, kas spēcīgi ietekmē ilgtspējīgu attīstību.”¹⁵⁶ Gan 2008.gadā izvirzītā, gan 2012. gada Arktikas politikā galvenais akcents ir likts tieši uz vides saglabāšanu un aizsardzību, tādējādi liekot noprast, ka vides jautājumi ir galvenais ES interešu objekts, jo klimata pārmaiņas ir visu Arktikas vides izmaiņu avots. Tiek runāts par to, ka galvenais mērķis ir novērst un mīkstināt klimata pārmaiņu sekas, kā arī atbalstīt pielāgošanos neizbēgamajām pārmaiņām. Ziņojumā vairākkārt tiek uzsvērti vietējās dabas un pamatiedzīvotāju aizsardzība, ko iespējams īstenot, veicinot Arktikas reģiona attiecības ar citām valstīm, kā arī uzstādot augstus apkārtējās vides aizsardzības standartus. Eiropas Komisija 2012.gada aprīlī pievienojās *Klimata un tīra gaisa koalīcijai gaistošo klimatu piesārņojošo vielu jomā*, kuras sastāvā ir arī G8 valstis (tātad arī Arktikas reģiona valstis un pastāvīgie novērotāji Arktikas Padomē), kā arī ANO Vides programma (UNEP) un Pasaules Banka.¹⁵⁷ Šim solim būtu jāpapildina ANO centienus samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas pasaulē.

Šajā kontekstā tiek pieminēta arī okeāna dzīvnieku aizsardzība, jo tie var tikt traucēti cilvēka darbības izraisītā akustiskā trokšņa rezultātā. ES uzsver, ka pamatiedzīvotāju aizsargāšana ir Eiropas Iniciatīvas par demokrātiju un cilvēktiesībām (European Initiative for Democracy and Human Rights) prioritāte, un, ka Arktikas pamatiedzīvotāji ir jāaizsargā ar speciāliem Eiropas Savienības likumiem.¹⁵⁸ Tāpat arī tiek minēts, ka atslēgas princips ir pilnīga pamatiedzīvotāju līdzdalība, to informēšana un izglītošana, lai panāktu to sadarbību Arktikas jautājumos. „Arktikas reģionā ietilpstošā Grenlande ir autonoma teritorija Dānijas pārvaldībā, kas ir viena no aizjūras zemēm un teritorijām, kas tiek asociētas ar kopienu. ES tiecas sniegt Grenlandei ievērojamu finansiālu atbalstu ikgadēju rīcības programmu ietvaros. ES parāda to, ka tā vēlas kļūt par svarīgu Grenlandes partneri, kā arī gatava iesaistīties Grenlandes neaizsargātās vides un iedzīvotāju problēmu pārvaldīšanā.”¹⁵⁹

---

¹⁵⁶ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 23.-24.lpp, izgūts no Eiropas Savienības mājas lapas, *Treaty of Lisbon*, http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/better_life/index_en.htm

¹⁵⁷ Eiropas Komisija (2012), *Eiropas Parlamenta un padomes regula par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm*, 4.lpp

¹⁵⁸ EUR – Lex, Access to European Union Law, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - The European Union and the arctic region*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁵⁹ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 29.lpp, Izgūts no EU Arctic Forum. *EU and Canada can grow Arctic relations*. <http://eu-arctic-forum.org/>

Mērķis: transports

2006.gadā tikai laists klajā *Commission Green Paper*, ar dažādiem aspektiem attiecībā uz kopienas nākotnes jūrniecības politiku.¹⁶⁰ Tajā tiek pieminēta arī Arktika, sakot, ka Arktikā notiekošās klimata pārmaiņas var kļūt par galveno izaicinājumu ES jūrniecības politikai.¹⁶¹ Ar to tiek saprasts fakts, ka paaugstinās jūras līmenis. Tas savukārt nozīmētu, ka var mainīties Eiropas ostu izvietojums, piekrastes zonas, kuģošanas ceļi un to garums, kuģu klāsts, kas pa šiem jaunajiem ceļiem kursē. Kā labāk izmantot īsāku jūras ceļu iespējas, kas paveras Arktikas reģionā? NATO Eiropas spēku virspavēlnieks ģenerālis Džons Kredoks (Craddock) skaidro: „Priekšrocības, kas radīsies no šiem īsākajiem ceļiem, ir mazāks daudzums jūras jūdžu, kas pavadītas ceļā. Tas piesaistīs kuģniecības, piesaistīs tirdzniecības floti no visas pasaules. Es šeit redzu globālu ietekmi, ar globāliem kontaktiem un globālu aptvērumu.”¹⁶² ES dalībvalstīm pieder pasaules lielākā tirdzniecības flote. Arktikas ledus kušanas rezultātā iespējamā kuģošana Arktikas ūdeņos varēs saīsināt ceļu no Eiropas uz Kluso okeānu, tādējādi mazinot slodzi uz galvenajiem starpkontinentālajiem kuģošanas ceļiem, ietaupīt enerģiju un līdzekļus, samazināt emisijas.¹⁶³ Lai cīnītos ar iespējamām problēmām, kas rodas kuģojot pa jauniem ceļiem, piemēram, dreifējošs ledus un infrastruktūras trūkums, ES pauž gatavību iesaistīties Arktikas ūdeņu infrastruktūras pilnveidošanas procesā. No tā var secināt, ka ES ir ieinteresēta Arktikas reģiona pilnvērtīgā attīstībā, tai pašā laikā uzsverot vides drošības svarīgumu un nepieļaujot kaitējumu vārgajai Arktikas videi. „ES arī norāda uz to, ka ekonomiskajā jomā nedrīkst pieļaut kādas Arktikas piekrastes valsts diskriminējošu rīcību pret trešo valstu tirdzniecības kuģiem, tādējādi parādot to, ka Arktikas kuģošanas ceļiem jābūt atvērtiem un brīviem.”¹⁶⁴ Zināms, ka 2013.gadā Ķīnas kravas kuģis pirmo reizi veica ceļu no Ķīnas uz Eiropu, izmantojot Ziemeļu jūras ceļu.

---

¹⁶⁰ EUR-Lex, Access to EU Law, Commission Green Paper: *Towards a future Maritime Policy for the Union: a European vision for the oceans and seas*, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1400767703101&uri=CELEX:52006DC0275\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1400767703101&uri=CELEX:52006DC0275(01))

¹⁶¹ Turpat

¹⁶² NATO Vēstnesis, Zem Pasaules Ledus, *Tālie Ziemeļi: Kāpēc tas ir svarīgi?*, Craddock J., NATO Eiropas spēku virspavēlnieks par klimata pārmaiņu sekām Arktikā http://www.nato.int/docu/review/2009/0901/0901_VID1/LV/index.htm

¹⁶³ EUR – Lex, Access to European Union Law, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - The European Union and the arctic region* <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁶⁴ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 27.lpp, izgūts no EUR – Lex, Access to European Union Law, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

Mērķis: Ilgtspējīga resursu izmantošana

2008.gada paziņojumā, kas ir uzskatāms par pirmo posmu ES Arktikas ārpolitikā, ES velta visai mazu uzmanību vērtīgajiem dabas resursiem, kas atrodas Arktikas reģionā. Tiek minēts vien tas, ka attiecībā uz dabas resursiem, nepieciešams īstenot ilgtspējīgu to ieguvu un izmantošanu, „lai Arktiku padarītu par reģionu, kurā dominē labklājība un pret apkārtējo vidi atbildīga saimniekošana.”¹⁶⁵ Tas viss tiek pausts tādā veidā, ka liek noprast, ka ES vēlas noteikt pareizo līdzsvaru starp prioritāro mērķi – Arktikas vārīgās vides aizsardzību – un Arktikā esošo resursu atbildīgu un ilgtspējīgu iegūšanas un izmantošanas nepieciešamību. Taču vēlākos ES dokumentos runa par resursiem ir viena no dominējošajām. Kā pauž Stefens Vēbers, ES saņem ap 33% naftas produkcijas no Krievija un 16% no Norvēģijas, kā arī ap 21% gāzes no Krievijas un 26% gāzes no Norvēģijas.¹⁶⁶ Laikā, kad aizvien pieaug energoresursu cenas, bet pieprasījums pēc tiem tikai palielinās, vēl neizmantojie Arktikas resursi noteikti ir viena no galvenajām ES interesēm, jo ES ir atkarīga no energoresursu importa. Tiek lēsts, ka ES atkarība no gāzes importa palielināsies līdz 84%, savukārt atkarība no importētās naftas – 93% līdz 2030.gadam.¹⁶⁷

„Arktikas reģionā apslēptie naftas, ogļūdeņraža un dabasgāzes resursi ir stratēģiski ārkārtīgi svarīgi materiāli, kas visai pasaulei nākotnē varētu sniegt nepieciešamo enerģiju. Tādēļ ES uzskata par nepieciešamu iesaistīties šo resursu izgūšanā. Vēl jo vairāk, ES gatava dalīties un izmantot pieredzi, ko Eiropas rūpniecības uzņēmumi ieguvuši naftas un gāzes ieguves jomā atklātā jūrā.¹⁶⁸ Tāpat ES vēlas piedāvāt savu universitāšu un zinātnisko izpētes centru apmācītu personālu un pētniecības iekārtas šiem mērķiem.”¹⁶⁹

„ES pauž stingru nostāju resursu ilgtspējīgas ieguves un izmantošanas jautājumā. Arktikā ir lielas neizmantotas ogļūdeņraža rezerves. Zināmi Arktikas atklātās jūras resursi atrodas Arktikas reģiona valstu ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā. Arktikas resursi varētu uzlabot ES nodrošinājumu energoapgādes jomā un apgādi ar izejmateriāliem kopumā. Tomēr ES apzinās, ka to ieguve būs lēna, jo tā ir saistīta ar lielām problēmām un augstām izmaksām, ko rada skarbie apstākļi un dažādi vides riski.”¹⁷⁰

---

¹⁶⁵ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 23.lpp, izgūts no EUR – Lex, Access to European Union Law, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁶⁶ Rostoks T., Sprūds A., (Eds.), (2014), *Perceptions and Strategies of Arcticity in Sub-Arctic Europe*, Weber S., *The development of an EU Arctic policy: Interests, objectives and initiatives*, 53.lpp http://liia.lv/site/docs/Paraugs_Artic_148x210.pdf

¹⁶⁷ Turpat

¹⁶⁸ EUR – Lex, Access to European Union Law, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁶⁹ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 27.lpp, izgūts no EUR – Lex, Access to European Union Law, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁷⁰ Turpat, 26.lpp

Mērķis: Zinātnes attīstība

Viens no svarīgākajiem ES un Arktikas sadarbības virzieniem, varētu būt zinātne. Ir nepieciešamas zināšanas par drošību, lai sāktu darboties jaunos ūdeņos. Tāpēc vēl viens svarīgs aspekts ir investīcijas zinātnē, lai saprastu, kas, kā un kāpēc notiek Arktikas reģionā, kādas ir potenciālās iespējas un iespējamie riski. ES gan 2008.gada, gan 2012.gada Arktikas politikās norāda, ka tās dalībvalstīm un Eiropas Kopienai kopumā Arktika ir viens no prioritārajiem izpētes apgabaliem pasaulē.¹⁷¹

„ES savās izstrādātajās politikā norāda, ka gadījumos, kad ES stratēģijas un projekti skar Arktiku, pirms tiek pieņemti lēmumi, nepieciešams ņemt vērā ietekmi uz vidi. Ārkārtīgi svarīgi veicināt ar Arktikas vidi saistītu projektu, programmu un plānu ietekmes novērtējumu. Kvalitatīva komunikācija ir svarīgs faktors ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā, tāpēc viens no svarīgākajiem mērķiem ir veikt Arktikas stratēģisko vides novērtējumu, resursu izmantošanas izvērtējumu un dalīties pieredzē ar Arktikas reģiona valstīm.”¹⁷² „Tā kā Arktika veic rūpnieciskas darbības, ES savā politikā pauž gatavību iesaistīties Arktikas ķīmisko vielu pārbaudē un uzraudzībā, lai samazinātu Arktikas piesārņojumu ar noturīgiem organiskajiem piesārņotājiem, smagajiem metāliem un citām kaitīgām vielām, tostarp ar vielām no sauszemes avotiem”.¹⁷³ „Tāpat ES norāda uz to, ka jāstiprina sadarbība, lai Arktikā uzlabotu primārās enerģijas ietaupījumus, energoefektivitāti un atjaunojamās enerģijas izmantošanu”.¹⁷⁴

„ES arī iekļāvusi Arktikas politikā punktu par to, ka būtu ieteicams kopā ar Ziemeļvalstīm izveidot Eiropas Arktikas reģiona informācijas centru. Tas nepieciešams tādēļ, lai veicinātu Eiropas un Arktikas pilnvērtīgu sadarbību un informācijas apmaiņu. Pie šī paša punkta attiecināma arī ES vēlme izveidot sadarbību ar Arktikas izglītības tīkliem. Tādējādi ES varētu aktīvi iesaistīties Arktikas reģiona izpētes procesa uzlabošanā.”¹⁷⁵

Jau minēts, ka ES iegulda ievērojamus līdzekļus Arktikas reģiona izpētē, zinātnē un attīstībā. „Tas tiek darīts caur tādiem fondiem kā Eiropas Reģionālās attīstības fonds,

---

¹⁷¹ European Union, European Commission, Joint communication to the European parliament and the Council, *Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: progress since 2008 and next steps*, http://eeas.europa.eu/arctic_region/docs/join_2012_19.pdf; EUR – Lex, Access to European Union Law, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - The European Union and the arctic region*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁷² Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 25.lpp, izgūts no EUR – Lex, Access to European Union Law, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁷³ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 25.lpp, izgūts no EUR – Lex, Access to European Union Law, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁷⁴ Turpat, 25.lpp

¹⁷⁵ Turpat, 29.lpp

Kohēzijas fonds, Eiropas Sociālais fonds u.c.”¹⁷⁶ Līdz ar klimata pārmaiņu atstātajām sekām Arktikā paveras daudzas iespējas, kam pasaule vēl nav gatava. Kā tiek pausts NATO Vēstneša veidotajā videomateriālā par klimata pārmaiņu sekām Arktikā, „Lai nonāktu pie labākas izpratnes, ir jāpārvar nacionālo interešu šķērslis”¹⁷⁷. Tas nozīmē, ka Arktikas reģiona valstu interesēs ir sadarboties ar ES, kas var piedāvāt savu palīdzību gan finansējuma, gan intelīģences, gan rūpniecības un tehnoloģiju risinājumos. Eiropas rūpniecības nozares ir vadībā, izstrādājot tehnoloģijas, lai veiktu drošas un ilgtspējīgas darbības skarbos apstākļos - uz sauszemes, piekrastes zonās un atklātā jūrā.¹⁷⁸ „ES savā ārpolitikā uzsvēr nepieciešamību investēt pētniecībā un izveidot Arktikas novērošanas sistēmu no kosmosa, kas palīdzētu sekot līdzi gan ledāju segtās platības izmaiņām visā reģionā, gan ūdensceļu izmaiņām reģionā. Svarīgi arī apmācīt Arktikas reģiona valstu zinātniekus darbībai ar šo sistēmu. ES pauž arī, ka jāveicina komunikācija un informācijas apmaiņa starp valstīm, jo tādējādi tiek paplašināta kopējā zināšanu un tehniskā bāze.”¹⁷⁹

ES pauž, ka nepieciešama ES un Arktikas valstu savstarpēja sadarbība, lai nodrošinātu reģiona stabilitāti un mazinātu negatīvu seku iespējamību reģionā un plašākā mērogā. ES politika paredz, ka to iespējams panākt, pavairojot iedzīvotāju un zinātnieku zināšanas par Arktikas un globālās sasilšanas jautājumiem.”¹⁸⁰ ES ir uzsvērusi, ka tās satelītnavigācijas sistēmai Galileo būs nozīmīga loma, lai Arktikā uzlabotu un padarītu drošāku kuģošanu, kuģošanas novērošanu un reaģēšanu ārkārtas situācijās.¹⁸¹ Zināms, ka satelītnavigācijas sistēma Galileo tika palaista 2011.gada oktobrī. Plānots, ka ar šo gadu tiks nodrošināti ļoti precīzi globālās pozicionēšanas pakalpojumi, kas ļautu konstatēt ledāju un sauszemes teritoriju platību izmaiņas, iegūt labākas zināšanas par kuģu satiksmi un ātrāk reaģēt ārkārtas gadījumos.¹⁸²

2014.gada 12.maijā ES Padomes secinājumos par ES politiku attiecībā uz Arktiku teikts, ka padome pauž lielu gandarījumu par ieguldījumiem Arktikas reģiona izpētē un

---

¹⁷⁶ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 7.lpp

¹⁷⁷ NATO Vēstnesis, *Zem Pasaules Ledus, Tālie Ziemeļi: Kāpēc tas ir svarīgi?*, http://www.nato.int/docu/review/2009/0901/0901_VID1/LV/index.htm

¹⁷⁸ EUR – Lex, Access to European Union Law, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - The European Union and the arctic region*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁷⁹ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 24.-25.lpp, izgūts no European Union, European Commission, *Joint communication to the European parliament and the Council, Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: progress since 2008 and next steps*, http://eeas.europa.eu/arctic_region/docs/join_2012_19.pdf

¹⁸⁰ Turpat, 24.lpp

¹⁸¹ EUR – Lex, Access to European Union Law, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - The European Union and the arctic region*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁸² Europa, Press Release database, *Galileo — Eiropa palaiž pirmos viedās satelītnavigācijas sistēmas satelītus*, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1220_lv.htm

attīstībā: kopš 2007.gada pētniecībā ieguldīti aptuveni 20 miljoni eiro/gadā, un apmēram 1,14 miljardi eiro/gadā reģionālo un pārrobežu attīstībā, kā arī veicināta sadarbība ar partneriem tādās jomās kā vide, transports, enerģētika un kuģošanas drošība.¹⁸³

Mērķis: Zivsaimniecība

ES savā Arktikas politikā ne reizi vien uzsver, ka tā ir viena no galvenajām Arktikas reģiona zivsaimniecības produkcijas patērētājām. Kā iepriekš teikts, Arktikas ledum kūstot, iespējama zivju migrācija un līdz ar to nozvejoto zivju daudzums. Tāpēc ES ir ieinteresēta tajā, lai Arktikas reģiona valstis nosaka teritorijas tiesības tādā veidā, lai pēc iespējas mazāk ietekmētu ES ekonomiku. „ES izrāda bažas par to, ka Arktikas ledājiem kūstot, uzlabotos pieeja zivsaimniecības resursiem, kas varētu izraisīt nesankcionētu zvejniecību. Lai to nepieļautu, ES iesaka ieviest normatīvu regulējumu attiecībā uz Arktikas reģiona atklātās jūras daļu, pirms paveras jaunas iespējas zvejniecības jomā. Tas ļautu novērst nereglamentētas zvejniecības iespējas jau pašā sākumā, kā arī nodrošinātu taisnīgu un pārredzamu zivsaimniecības nozares pārvaldību.”¹⁸⁴ „Kā jau iepriekš tika minēts, ES ir viena no galvenajām Arktikas zivsaimniecības produkcijas patērētājām. Pašlaik ar vērā ņemamu zivsaimniecību nodarbojas tikai Barenca jūrā un uz austrumiem un dienvidiem no Norvēģu jūras. Tomēr klimata pārmaiņas varētu palielināt dažu veidu zivju krājumu produktivitāti un radīt izmaiņas citu krājumu telpiskajā izvietojumā.”¹⁸⁵

Mērķis: ES un Arktikas valstu sadarbības veicināšana

Tā kā iepriekš teikts, Arktikas reģionam nav vienas specifiskas pārvaldes. Nevienai Arktikas reģiona valstij nepieder tiesības uz Ziemeļpolu vai Ziemeļu Ledus okeānu, kas to aptver. Darbā jau tika minēts, ka Eiropas Savienība kā vienu no saviem mērķiem uzstāda vēlmi kļūt par Arktikas pastāvīgo novērotāju Arktikas Padomē, tādā veidā veidojot dialogu ar Arktikas reģiona valstīm un esot par vidutāju iespējamu konfliktu gadījumā. Trīs ES dalībvalstis – Zviedrija, Somija un Dānija ir Arktikas Padomes dalībvalstis, vēl septiņām ES dalībvalstīm ir novērotāja statuss AP.^{186 187}

---

¹⁸³ Council of European Union, (2014) *Council conclusions on developing a European Union Policy towards the Arctic Region*, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/142554.pdf

¹⁸⁴ Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, 27.lpp, izgūts no EUR – Lex, Access to European Union Law, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0763:EN:NOT>

¹⁸⁵ Turpat, 26.lpp

¹⁸⁶ Vaisse J., Dennison S., (2013), *European Foreign Policy Scorecard 2013*, Relations with Russia on the Arctic, European Council of Foreign Relations, 57.lpp

Kanāda un Krievija ir tās valstis, kas tradicionāli bijušas pret nepiederošo iesaisti Arktikas Padomes darbībā, tādējādi balsojot pret pastāvīgā novērotāja statusa piešķiršanu ES. ES ir palielinājusi savas izredzes iegūt Krievijas atbalstu balsojumā par novērotāja statusa piešķiršanu AP, jo pēdējo gadu laikā tā ir mainījusi savu redzējumu par Ziemeļu ledus okeāna pārvaldību. 2008.gadā pieņemtajā politikā attiecībā uz Arktiku ES pauda, ka Ziemeļu Ledus okeāns būtu jāpārvalda daudzpusēji, kā cilvēces kopējs mantojums.¹⁸⁸ Savukārt nākošajā dokumentā, ko pieņēma 2012.gadā, ES vairs nerunāja par daudzpusēju pārvaldību, bet gan pauda nostāju, ka Arktika būtu jāpārvalda saskaņā ar ANO konvenciju par jūras tiesībām (United Nations Convention on the Law of the Sea). Konvencija nosaka, ka visām piekrastes valstīm ir jurisdikcija pār teritoriālajiem ūdeņiem, kas plešas 12 jūras jūdžu (apmēram 22,224 km) attālumā no katras piekrastes valsts krastiem.¹⁸⁹ Turklāt ūdeņi 200 jūras jūdžu (apmēram 370,400 km) attālumā no krastiem tiek uzskatīti par valsts Ekskluzīvu ekonomisko zonu (Exclusive Economic Zone – EEZ).¹⁹⁰ Tādējādi ES ieņem tādu pašu pozīciju kā Krievija – lielākai Arktikas daļai jābūt sadalītai starp piekrastes valstīm. Krievija izsaka pretenzijas, ka Lomonosova un Mendeļejeva zemūdens kores, kas sasniedz Ziemeļpolu, ir tās kontinentālā šelfa turpinājums. Ja šīs pretenzijas tiks atzītas ANO Kontinentālā šelfa robežu komisijā, tad Krievijas ekonomiskā zona tiktu pagarināta vēl par 1,2 miljoniem kvadrātkilometru.¹⁹¹ Ņemot vērā ES un Krievijas ne vienmēr gludās attiecības, rodas šaubas, vai ES motīvs ir kaut kādā veidā atbalstīt Krieviju. Drīzāk tas ir skaidrojams ar to, ka ES ir viens konkrēts mērķis – iegūt pastāvīgā novērotāja status AP, lai varētu piedalīties AP sanāksmēs un darba grupu darbībā, tādējādi spējot ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu attiecībā uz Arktiku.

Rūpīgi analizējot Eiropas Savienības ārpolitiku attiecībā uz Arktiku, kļūst visai skaidrs, ka ES galvenās intereses ir: vides aizsardzība, zinātne, sadarbība, resursi un transports. Svarīgi saprast, ka visas Eiropas Savienības intereses ir cieši saistītas un neatdalāmas viena no otras. Klimata izmaiņu rezultātā mainās Arktikas vide, kas savukārt tiešā veidā ietekmē Eiropu. No viena procesa izriet otrs, un tie visi ietekmē arī Eiropu, sniedzot gan nopietnas iespējas, gan nopietnus izaicinājumus. Gaisa temperatūras pastāvīga paaugstināšanās, tam sekojoša ledus kušana izraisa tādu apstākļu rašanos, kas attiecīgi prasa

---

¹⁸⁷ Rostoks T., Sprūds A., (Eds.), (2014), *Perceptions and Strategies of Arcticness in Sub-Arctic Europe*, Bērziņa K., Why the Arctic Matters for the rest of the Europe, 19.-20.lpp http://liia.lv/site/docs/Paraugs_Artic_148x210.pdf

¹⁸⁸ Vaisse J., Dennison S., (2013), *European Foreign Policy Scorecard 2013*, Relations with Russia on the Arctic, European Council of Foreign Relations, 57.lpp

¹⁸⁹ United Nations, *Convention on the Law of the Sea, Part II Territorial Sea and Contiguous Zone, Limits of the Territorial Sea, Article 3 Breadth of the Territorial Sea*, http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part2.htm

¹⁹⁰ The Arctic, *Geography and population*, <http://arctic.ru/geography-population>

¹⁹¹ Vaisse J., Dennison S., (2013), *European Foreign Policy Scorecard 2013*, Relations with Russia on the Arctic, European Council of Foreign Relations, 57.lpp

ES uzmanību. ES uzmanība savukārt nav iespējama bez sadarbības ar Arktikas reģiona valstīm. Saprotams, ka līdzko tiek pasludināti jebkādi ārpolitiskie mērķi, tiek sagaidīts, ka sekos konkrēta rīcība, saistīta ar mērķu sasniegšanu. ES, mērķtiecīgi veidojot Arktikas ārpolitiku, skaidri pierādījusi, ka Arktikas reģions tai ir ārkārtīgi svarīgs. Līdz ar to saprotams, kāpēc ES gatava upurēt līdzekļus un iesaistīties pārrunās ar tādiem aktieriem kā Krieviju un Kanādu, piemēram, kas ilgstoši bijušas pret ES atzīšanu par pastāvīgo novērotāju AP. AP pēdējā laikā ir izvirzījusi stingrākas prasības AP pastāvīgā novērotāja statusa kandidātiem un novērotāju līdzdalības noteikumus. Pēdējā AP tikšanās, kurā lēma par pastāvīgā novērotāja statusu piemērošanu, notika Kirunā (Zviedrija) 2013. gada maijā. Tad arīdzan tika izskatīts ES pieteikums kļūt par pastāvīgo novērotāju AP. Tam tika dota piekrišana, taču statusa piemērošana tika atlikta, kamēr ES vienosies ar Kanādu par roņu produkcijas aizliegumu.¹⁹² Šeit ir runa par ES aizliegumu importēt roņu produkciju Eiropas Savienībā (pieņemts 2010. gadā), pamatojot to ar neētisku dzīvnieku nogalināšanas metodi. Šī gada ES Padomes ziņojumā Padome mudina Kanādu izmantot izveidojušās labās attiecības savā starpā un īstenot Kirunā pieņemto lēmumu par ES pastāvīgā novērotāja statusu AP.¹⁹³ Tas liek secināt, ka ES un Kanādas starpā vairs nav neskaidrību roņu produkcijas aizlieguma jautājumā. Tas varētu būt izskaidrojams ar to, ka ES pieņēmusi zināmas korekcijas, proti: aizliegums paredz izņēmumus attiecībā uz Kanādas pamatiedzīvotājiem Inuītiem un Inuvialuītiem (Inuvialuit), kas ir ziņojuši, ka vispārējais embargo nopietni ietekmējis viņu roņu produkcijas tirgu.¹⁹⁴ No tā izriet, ka ES ir gatava piekāpties Arktikas reģiona valstīm dažādos jautājumos, lai panāktu valstu vienbalsīgu piekrišanu pastāvīgā novērotāja statusa piešķiršanai ES. Jāpiezīmē, ka Eiropas Komisija jau darbojas BEAP, un Arktikas Padome uzteic ES darbību un piekrīt, ka ES būtu jāturpina iesāktā darbība arī kā Ad-hoc novērotājam AP.¹⁹⁵

---

¹⁹² Rostoks T., Sprūds A., (Eds.), (2014), *Perceptions and Strategies of Arcticness in Sub-Arctic Europe*, Weber S., The development of an EU Arctic policy, 55.-56.lpp.http://liia.lv/site/docs/Paraugs_Artic_148x210.pdf

¹⁹³ Council of European Union, (2014) *Council conclusions on developing a European Union Policy towards the Arctic Region*, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/142554.pdf

¹⁹⁴ Noronha C., (Maijs 22, 2014), USA Today, *WTO ruling upholds EU seal products ban*, <http://www.usatoday.com/story/money/business/2014/05/22/wto-ruling-upholds-eu-seal-products-ban/9462141/>

¹⁹⁵ Rostoks T., Sprūds A., (Eds.), (2014), *Perceptions and Strategies of Arcticness in Sub-Arctic Europe*, Weber S., The development of an EU Arctic policy, 55.-56.lpp.http://liia.lv/site/docs/Paraugs_Artic_148x210.pdf

SECINĀJUMI

Mēs dzīvojam laikmetā, kad neviena pasaules valsts vai reģions neatrodas pilnīgā izolētībā no apkārtējās pasaules. Globalizācijas un integrācijas ietekmē ir palielinājusies savstarpējā sadarbība, līdz ar to arī savstarpējā atkarība. Notikumi vienā Zemeslodes vietā atstāj iespaidu uz notikumiem citās. Tādēļ mainīgajā pasaules valstu dienaskārtībā aizvien biežāk parādās tādi aktuāli jautājumi, kas ietekmē ne vien atsevišķas valstis, bet arī plašākus reģionus un pat visu pasauli. Viens no tādiem jautājumiem ir globālā sasilšana un tās izraisītās klimata pārmaiņas, kas pēdējo gadu laikā norisinājusies straujāk kā jebkad. Tādējādi, apzinoties savstarpējās atkarības iespējamās sekas, aizvien lielāka uzmanība tiek pievērsta Zemeslodes vietām, kurās klimata pārmaiņu sekas novērojamas kā nekur citur.

Viens no tādiem reģioniem ir autores izvēlētais izpētes objekts – Arktika, tas nelīdzinās nevienam citam. Globālās sasilšanas izraisīto klimata pārmaiņu rezultātā agrāk par mūžīgo sasalmu uzskatītais Arktikas ledus kūst. Neskatoties uz pasaules kopējiem pūļiem siltumnīcas efekta samazināšanā, tiek uzskatīts, ka vispārējā gaisa temperatūras paaugstināšanās un tam sekojoša Arktikas ledus kušana ir neatgriezenisks process. Fakts, ka ledāji atkāpjas un zaudē masu, Zemes sasilšanu paātrina vēl vairāk, jo saules stari tiek atstaroti aizvien mazāk un mazāk. Tiek lēsts, ka, ja saglabāsies tāda pati gaisa temperatūras paaugstināšanās tendence, aptuveni piecdesmit gadu laikā Arktika pārvērtīsies par pilnībā izbraucamu jūru. Tas paver virkni iespēju un izaicinājumu, kas piesaista Arktikas reģionam globālu uzmanību. Par pastāvīgajiem novērotajiem Arktikas Padomē apstiprinātas tādas valstis kā Japāna, Ķīna, Dienvidkoreja, Indija un Singapūra. Arī darbā aplūkotais aktieris – Eiropas Savienība ir vairākkārt izteikusi vēlmi kļūt par pastāvīgo novērotāju Arktikas Padomē. Līdz šim ES nav tikusi apstiprināta par pastāvīgo novērotāju AP, tai ir Ad-hoc novērotāja statuss, kas nozīmē, ka ES jādūdz Arktikas Padomes piekrišana, lai piedalītos katrā atsevišķā AP sanāsmē vai darba grupas darbībā. Tas ievērojami samazina lēmumu pieņemšanas ietekmēšanas iespējas, Eiropas Savienībai ir relatīvi maza vara pār Arktikā notekošajiem procesiem, tomēr ES jau vairākus gadus neatlaidīgi interesējas par Arktikas reģionu, investē līdzekļus reģiona izpētē, zinātnē un attīstībā.

Darba autorei šķitis interesanti izpētīt, kad un kādu iemeslu dēļ Arktika ir kļuvusi par Eiropas Savienības interešu objektu, ņemot vērā, ka ES ir daudz vajadzību un izdevumu, iesaistoties citos pasaules reģionos, piemēram, Arābu pavasara reģionos un tagad arī Ukrainā, un risinot ekonomikas problēmas ES dalībvalstu vidū. Pie tam, lai arī Eiropa ir tiešā Arktikas tuvumā, neviena ES dalībvalsts nav Ziemeļu Ledus okeāna piekrastes valsts. Darba mērķis

bija uzzināt, kad un kāpēc Arktika kļuvisi par Eiropas Savienības ārpolitikas jautājumu, kādi ir ES mērķi un intereses šajā reģionā, un kā laika gaitā mainījusies ES ārpolitika attiecībā uz Arktikas reģionu. Zināms, ka ES 2008.gadā laida klajā pirmo paziņojumu, kas pilnībā tika veltīts Arktikas jautājumiem. Tas bija pirmais solis ceļā uz ES Arktikas politiku. Gadu gaitā ES interese par Arktiku nav mazinājusies, tieši otrādi – tā ir tikai palielinājusies, un ES joprojām aktīvi iesaistās Arktikas reģiona attīstības veicināšanā.

Darbā tika izvirzīts šāds izpētes jautājums: **Kā ir mainījusies ES ārpolitika attiecībā uz Arktikas reģionu laika posmā no 2008. - 2014.gadam?** Lai atbildētu uz šo jautājumu, darba gaitā bija nepieciešams paskaidrot, kas tieši darba ietvaros tiks saprasts ar apskatāmajiem jēdzieniem *Eiropas Savienības ārpolitika*. Bija nepieciešams izveidot teorētisko bāzi, lai definētu tādus jēdzienus kā ārpolitika, ārpolitiku veidojošie aktieri, ārpolitiku ietekmējošie faktori, paskaidrotu, kāda ir starptautisko organizāciju loma starptautiskajā politikā, kādi ir starptautisko organizāciju mērķi un intereses, un kāpēc valstis arvien biežāk iesaistās starptautisko organizāciju darbībā un caur tām iesaistās citos pasaules reģionos.

Darba teorētiskajā daļā tika noskaidrots, ka ārpolitika ir uzvedība, tendences un konkrēti pielietotie ārpolitikas instrumenti, ko valsts vai cits aktieris vērs pret citiem aktieriem starptautiskajā sistēmā. Tika konstatēts, ka tradicionālie ārpolitikas veidotāji ir valstis, jo tām realizē savas nacionālās intereses ar ārpolitikas palīdzību. Taču mūsdienās ārpolitiku var īstenot arī citi aktieri, arī starptautiskās organizācijas. Ārpolitiku ietekmē daudz un dažādi iekšēji un ārēji faktori. Pieņemot, ka ārpolitikas veidotājs spēj kontrolēt un ietekmēt iekšējos faktorus, uzmanība tika pievērsta ārējiem faktoriem. Viens no faktoriem, kas ietekmē ārpolitikas veidošanu, un cita starpā, ir arī iemesls, kāpēc valstis apvieno spēkus un resursus, darbojoties starptautiskajās organizācijās, ir vienas centralizētas pārvaldes neesamība starptautiskajā sistēmā, kas nozīmē anarhiju. Tas nebūt nenozīmē haosu vai visatļautību, tieši otrādi – valstis meklē sabiedrotos, iesaistās aliansēs un organizācijās, lai veidotu spēku līdzsvaru. Aizvien pieaugošā globalizācija un līdz ar to pieaugošā savstarpējā sadarbība veicina savstarpējo atkarību, kas nozīmē, ka gan valstis, gan citi starptautiskās sistēmas aktieri ir saistīti ar dažādām ekonomiskām un sociālām saitēm, kā arī pasaulē valdošām normām un vērtībām. Starptautiskās organizācijas ir viens no savstarpējās atkarības veicinošajiem elementiem. Tālākajā darba teorētiskajā daļā tika noskaidrots, ka starptautisko organizāciju loma pasaulē pieaug, valstis nereti nodod savu interešu pārstāvniecību starptautisko organizāciju rokās. No tā izriet, ka starptautiskajām organizācijām rodas kopēji mērķi un intereses līdz ar to vajadzība pēc kopējas ārpolitikas, lai kopējos mērķus sasniegtu un apmierinātu kopējās intereses. Darba turpinājumā tika identificēti starptautisko organizāciju

mērķi, iedalot starptautiskās organizācijās savdabīgās mērķu grupās: 1. grupa – vispārīgie un reģionālie mērķi, politiskie, ekonomiskie, sociālie, tiesību un aizsardzības mērķi; 2. grupa – zemkopība, patēriņa preces, zivsaimniecības, pārtika un augi; 3. grupa – izglītības un kultūras mērķi, autortiesības; 4. grupa – zinātne, medicīna; 5. grupa – komunikācijas, transports un tūrisms. Tika secināts, ka savstarpējās atkarības un pasaulē esošo normu dēļ ārpolitiku veidojošie aktieri nereti iesaistās starptautiskajās organizācijās, un caur tām palīdz citām valstīm un reģioniem attīstīties, un celt labklājības līmeni.

Darba teorētiskā daļa uzskatāmi paskaidro to, kāpēc Eiropas Savienība, kas ir 28 suverēnu valstu savienība, šī darba ietvaros var tikt skatīta kā atsevišķs ārpolitikas veidotājs ar kopējiem mērķiem un interesēm. Lai virzītos uz darba galveno apskatāmo jautājumu – ES ārpolitiku Arktikas reģionā – bija nepieciešams sniegt izsmeļošu Arktikas reģiona raksturojumu, lai izprastu, kādu iemeslu dēļ Arktika ir tik nozīmīgs pasaules reģions, kas to padara par globālas intereses objektu, tai skaitā arī Eiropas Savienības interešu objektu.

Nodaļā *Arktika kā globālas nozīmes reģions* tika uzsvērtas klimata pārmaiņu izraisītās sekas, proti, neatgriezeniskā ledus kušana, kas savukārt ir cēlonis tālākām reģiona izmaiņām. Ūdens līmeņa paaugstināšanās nozīmē jaunu kuģošanas ceļu parādīšanos, kas var saīsināt ceļā pavadīto laiku pat vairākas reizes; lielais ūdens daudzums var tikt izmantots ūdens enerģijas ražošanai; milzīgās ledus mazas samazināšanās paver iespējas piekļūt Arktikā esošajiem vērtīgajiem vēl neatklātajiem resursiem: ap 13% pasaules naftas rezervju un ap 30% gāzes rezervju, kas varētu ievērojami mainīt pasaules energoresursu situāciju; ūdens plūsmu maiņa var ietekmēt zivju migrācijas ceļus, tādējādi ietekmējot reģiona valstu nozvejas apmērus. Neraugoties uz skarbajiem apstākļiem, klimata maiņa un tehnoloģiju attīstība pakāpeniski uzlabos pieeju Arktikas dzīvajiem un nedzīvajiem resursiem. Taču līdz ar to paveras arī dažādi potenciāli izaicinājumi: neziņa par kuģošanas drošību jaunos ūdeņos; infrastruktūras trūkums; pastiprināta cilvēku darbība reģionā; resursu iegūšanas radīto trokšņu iespējamais kaitējums Arktikas dzīvajām radībām; cilvēka pastiprinātas darbības rezultātā klimata pārmaiņas var norisināties vēl straujāk kā līdz šim; un visbeidzot, reģiona valstīm un citiem iesaistītajiem aktieriem lielākais izaicinājums ir prast sadarboties un konstruktīvi risināt Arktikas problēmas, apzinoties visas reģiona iespējas un riskus.

Darba empīriskā daļa sniedza arī ieskatu tajā, kā attīstījusies ES politika attiecībā uz Arktikas reģionu. Tika noskaidrots, ka līdz pat 2005. - 2006.gadam Arktika tika pieminēta ES dokumentos vienīgi pastarpināti saistībā ar ozona izmaiņām atmosfērā. Laiks, kad ES laida klajā pirmo paziņojumu par politiku Arktikas reģionā (2008), sakrīt ar zinātnieku secinājumiem, ka Arktikas ledus kārtā 2008.gadā ir uz pusi mazāka, nekā tā bijusi pirms piecdesmit gadiem, un, ka pat klimata izmaiņu tempa samazināšana nespēs apstādināt globālo

sasilšanu un tās ietekmi uz Arktiku. Tas savukārt liek saprast, ka Arktikas ledum kūstot, reģions kļūst par stratēģiski nozīmīgu reģionu, kura izmaiņas ietekmēs arī Eiropas iedzīvotāju dzīvi turpmākajās paaudzēs. Likumsakarīgi, ka tieši 2008.gadā tiek laist klajā pirmais ES dokuments, kas pilnībā veltīts Arktikas reģionam un paredz aktīvāku ES iesaisti Arktikā. Tiek uzsvērtā ES neapstrīdamā saikne ar Arktikas reģionu un tā valstīm gan politiski, gan ekonomiski, kā arī ES politikas (tādās jomās kā vide, pētniecība, enerģētika, zivsaimniecība, transports) ietekme uz Arktikas reģionu. 2008.gadā ir arī pirmais precedents, kad ES izsaka vēlmi kļūt par pastāvīgo novērotāju Arktikas Padomē.

Pamatojoties uz teorētiskajā daļā veikto starptautisko organizāciju mērķu grupu sadalījumu, turpmākajā empīriskajā daļā tika identificēti ES mērķi Arktikas reģionā un ES intereses, kuras uzstādītie mērķi atklāj. Par pamatu ES mērķu un interešu identificēšanai tika izmantoti šādi ES dokumenti: *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, The European Union and the Arctic Region (2008)*; *Joint Communication to the European Parliament and the Council, Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: progress since 2008 and next steps (2012)*, kā arī šī gada maijā ES Padomes pieņemtais dokuments par ES politiku Arktikas reģionā: *Council conclusions on developing a European Union Policy (2014)*, kuri pilnībā veltīti ES iesaistei Arktikas reģiona izpētē un attīstībā. Lai labāk izprastu ES ārpolitikas attīstības gaitu, tika izmantotas arī dažādas publikācijas un ekspertu domas.

Tika noskaidrots, ka ES galvenie mērķi un intereses Arktikas reģionā ir:

Arktikas vides un pamatiedzīvotāju aizsardzība. Kā darba gaitā vairākkārt apstiprinājies, klimata pārmaiņām ir liela ietekme uz Arktikas vārīgo vidi, tāpēc ES kā vienu no galvenajiem mērķiem uzstādījusi vides saglabāšanu un aizsardzību, veicinot ES sadarbību ar reģiona valstīm un uzstādot augstus vides aizsardzības standartus, kas attiecas arī uz resursu iegūšanas procesiem. Eiropas Komisija 2012.gada aprīlī pievienojās *Klimata un tīra gaisa koalīcijai gaistošo klimatu piesārņojošo vielu jomā*, kuras sastāvā ir arī G8 valstis (tātad arī Arktikas reģiona valstis un pastāvīgie novērotāji Arktikas Padomē), kā arī ANO Vides programma (*UNEP*) un Pasaules Banka. Šim solim būtu jāpapildina ANO centienus samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas pasaulē. ES iegulda ievērojamus finansiālus līdzekļus reģiona izpētē un attīstībā, kā arī sniedz finansiālu atbalstu reģiona pamatiedzīvotājiem. Lai atbalstītu reģiona pamatiedzīvotājus, ES pat pieļāvusi izņēmumus savā roņu produkcijas importa aizliegumā, kas bijis par vienu no iemesliem, kāpēc reģiona valstis neatzīst ES par pastāvīgo novērotāju AP.

Transports. Klimata pārmaiņu radītā ūdens līmeņa paaugstināšanās Arktikas reģionā var kļūt par vienu no galvenajiem izaicinājumiem ES jūrniecības politikai. Var mainīties Eiropas ostu izvietojums, piekrastes zonas, kuģošanas ceļi un to garums, kuģu klāsts, kas pa šiem ceļiem kuģo, jo tas piesaistīs kuģniecības un tirdzniecības floti no visas pasaules. ES ir ieinteresēta cīnīties ar iespējamām problēmām, kas var rasties kuģojot jaunos ūdeņos, piemēram, dreifējošs ledus, pirātu uzbrukumī, infrastruktūras trūkums. ES piedāvā reģiona novērošanu ar satelīta palīdzību, pilnveidot infrastruktūru un ieguldīt līdzekļus drošības uzturēšanā.

Ilgspējīga resursu izmantošana. Darba gaitā noskaidrots, ka Eiropas Savienība ir atkarīga no energoresursu importa, lielā mērā no Krievijas un Norvēģijas naftas un gāzes importa, kā arī ES ir lielākā Arktikas reģiona zivsaimniecības produkcijas patērētāja. Laikā, kad pieaug energoresursu cenas, bet pieprasījums pēc tiem palielinās, vēl neizmantotie Arktikas resursi ir viena no galvenajām Arktikas interesēm. Tiek lēsts, ka ES atkarība no gāzes importa palielināsies līdz 84%, savukārt atkarība no importētās naftas – 93% līdz 2030.gadam. ES gatava dalīties un izmantot pieredzi, ko Eiropas rūpniecības uzņēmumi ieguvuši naftas un gāzes ieguves jomā atklātā jūrā. Tāpat ES vēlas piedāvāt savu universitāšu un zinātnisko izpētes centru apmācītu personālu un pētniecības iekārtas šiem mērķiem.

Zinātnes attīstība. Izvērtējot pieejamo informāciju, kļūst skaidrs, ka ir nepieciešamas zināšanas par drošību, lai sāktu darboties jaunos ūdeņos. Tā kā ES ir intereses Arktikas reģionā, gan attiecībā uz vides un pamatiedzīvotāju aizsardzību, gan resursu ieguvī, gan kuģošanas ceļu izmantošanu, ES investē līdzekļus zinātnē, lai saprastu, kas, kā un kāpēc notiek Arktikas reģionā. Arktika ir viens no prioritārajiem ES izpētes apgabaliem pasaulē. Ārkārtīgi svarīgi veicināt ar Arktikas vidi saistītu projektu, programmu un plānu ietekmes novērtējumu. Kvalitatīva komunikācija ir svarīgs faktors ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā, tāpēc viens no svarīgākajiem mērķiem ir veikt Arktikas stratēģisko vides novērtējumu, resursu izmantošanas izvērtējumu un dalīties pieredzē ar Arktikas reģiona valstīm. Tā kā Arktika veic rūpnieciskas darbības, ES savā politikā pauž gatavību iesaistīties Arktikas ķīmisko vielu pārbaudē un uzraudzībā, lai samazinātu Arktikas piesārņojumu ar noturīgiem organiskajiem piesārņotājiem, smagajiem metāliem un citām kaitīgām vielām, tostarp ar vielām no sauszemes avotiem. ES ir ieinteresēta kopā ar Ziemeļvalstīm izveidot Eiropas Arktikas reģiona informācijas centru, lai veicinātu ES un Arktikas reģiona valstu ciešāku sadarbību un informācijas apmaiņu. Kopš 2007.gada Eiropas Savienība pētniecībā ieguldījusi aptuveni 20 miljonus eiro/gadā, un apmēram 1,14 miljardus eiro/gadā reģionālo un pārrobežu attīstībā, kā arī sadarbības veicināšanā tādās jomās kā vide, transports, enerģētika un kuģošanas drošība

Zivsaimniecība. Noskaidrots, ka ES ir viena no galvenajām Arktikas reģiona zivsaimniecības produktu patērētājām. Ledus kušanas izraisītā iespējamā zivju migrācija var izraisīt nesankcionētu zvejniecību un zivju populācijas izsīkšanu. Lai to regulētu, ES piedāvā ieviest normatīvu regulējumu attiecībā uz Arktikas reģiona atklātās jūras daļu. Tas palīdzētu novērst nereglamentētas zvejniecības iespējas, un nodrošinātu taisnīgu zivsaimniecības nozares pārvaldību.

ES un Arktikas valstu sadarbības veicināšana. Visi ES mērķi un no tiem izrietošās intereses ir saistīti savā starpā. Ledus kušana un ūdens līmeņa paaugstināšanās izraisa gan iespējas, gan riskus. ES ir ieinteresēta izmantot reģiona potenciālās iespējas, līdz ar to uzņemas daļu atbildības nastas un izrāda gatavību risināt potenciālās problēmas. Lai to darītu pēc iespējas efektīvāk, ES uzsver, ka sadarbības veicināšana ar Arktikas reģiona valstīm ir viens no svarīgākajiem mērķiem. Vislabākās dialoga iespējas pavērtu ES pastāvīgā novērotāja statuss Arktikas Padomē. Darba gaitā tika noskaidrots, ka ES spērusi nopietnus soļus ceļā uz attiecību noregulēšanu ar Arktikas reģiona valstīm – Krieviju un Kanādu, kam ir bijuši vislielākie iebildumi pret ES novērotāja statusa piešķiršanu. ES ir pieļāvusi izņēmumus roņu produkcijas importa aizliegumā. Izņēmums attiecas uz Kanādas pamatiedzīvotājiem Inuītiem un Inuvialuītiem, kas ziņojuši, ka vispārējais embargo nopietni ietekmē viņu roņu produkcijas tirgu.

ES laika gaitā pieņēmusi arī Krievijai izdevīgu pozīciju jūras teritoriju pārvaldības jautājumā. Sākotnēji ES pauda, ka Ziemeļu Ledus okeāns būtu jāpārvalda daudzpusēji, kā cilvēces kopējs mantojums, taču vēlākajos dokumentos pauž pārliecību, ka Arktika būtu jāpārvalda saskaņā ar ANO konvenciju par jūras tiesībām. Ja Krievijas pretenzijas uz Lomonosova un Mendeļejeva zemūdens korēm tiks apmierinātas pēc ANO konvencijas, tad Krievijas ekonomiskā zona tiktu pagarināta vēl par 1,2 miljoniem kvadrātkilometru. Var secināt, ka Eiropas Savienība ir gatava piekāpties Arktikas reģiona valstīm dažādos jautājumos, lai panāktu valstu vienbalsīgu piekrišanu pastāvīgā novērotāja statusa piešķiršanai ES.

Atsaucoties uz darbā paveikto, var secināt, ka Eiropas Savienība, neatkarīgi no citām vajadzībām un izdevumiem, neatlaidīgi turpina iesaistīties Arktikas reģiona attīstībā, jo tai ir nopietnas intereses šajā reģionā. Saskaņā ar teorētisko bāzi, Eiropas Savienības iespējas un potenciālie ieguvumi ievērojami pārsniedz ieguldītos līdzekļus un zaudējumus. Tas izskaidro Eiropas Savienības motivāciju. Pagājuši jau gandrīz seši gadi, kopš tika laists klajā pirmais Eiropas Savienības paziņojums par Arktikas reģionu, kas uzskatāms par pirmo soli ES Arktikas ārpolitikā. Šo gadu laikā ES turpina aktīvi iesaistīties Arktikas reģiona izpētē, zinātnes pilnveidošanā un reģiona attīstībā, kā arī sper soļus pretim Arktikas reģiona valstīm,

lai sasniegtu vienu no galvenajiem mērķiem – pastāvīgā novērotāja statuss Arktikas Padomē. Būtībā var secināt, ka ES ārpolitika attiecībā uz Arktikas reģionu ir mainījies pavisam minimāli. Joprojām vislielākais uzsvars ir uz vides saglabāšanu un aizsardzību, pamatiedzīvotāju interešu aizsardzību, kā arī ilgtspējīgu un pret apkārtējo vidi atbildīgu resursu un kuģošanas iespēju izmantošanu. Lai to visu realizētu, galvenais mērķis ir veicināt Eiropas Savienības un Arktikas reģiona valstu sadarbību un konstruktīvu dialogu Arktikas jautājumos.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

- Abbott K.W., Snidal D., (1998), *Journal of Conflict Resolution*, *Why States Act Through Formal International Organizations*, London: Sage Publications,
- Alden C., Amnon A., (2012), *Foreign Policy Analysis, New Approaches, Foreign Policy, Globalization and FPA*, New York: Routledge
- Archer C., (1992), *International Organizations*, New York: Routledge
- Arctic Council, (1996), *Declaration on the Establishment of the Arctic Council (The Ottawa Declaration)*
- Beach D., (2012), *Analyzing Foreign Policy*, New York: Palgrave Macmillan
- Beasley R.K., Kaarbo J., Lantis J.S., & Snarr M.T., (2013), *Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior*, (2nd ed.), Washington: CQ Press
- Cameron F., (2012), *An Introduction to European Foreign Policy*, (2nd ed.), New York: Routledge
- Carlsnaes W., Sjursen H.&White B. (Eds.), (2004), *Contemporary European Foreign Policy*, London: Sage Publications
- Cini M., Perez-Solorzano Borragan N., (2013), *European Union Politics*, (4th ed.), UK: Oxford University Press
- Deutsch K.W., (1988), *The Analysis of International Relations*, (3rd ed.), Ch9 *How Foreign Policy is made*, Prentice Hall
- Diez T., Bode I., & Fernandes da Costa A., (2011), *Key Concepts in International Relations*, Foreign Policy Analysis, London: Sage Publications
- Holdhus I., (2010), *Developing an EU Arctic Policy: Towards a Coherent Approach?* (Master's Thesis in Peace and Conflict Studies), Oslo: University of Oslo
- Holsti K., J., (1995), *International Politics: A Framework for Analysis*, London: Prentice Hall,
- Iriye A., (2002), *Global Community, The Role of International Organizations in the Making of the Contemporary World*, University of California Press
- Josselin D., Wallace W., (2001), *Non-State Actors in World Politics*, New York: Palgrave macmillan
- Neack L., (2008), *The New Foreign Policy, Power Seeking in a Globalized Era, USA*: Rowman & Littlefield Publishers

Scott W.R., (1992), *Organizations, Rational, natural and open systems*, USA: Prentice-Hall

Smith K.E., (2008), *European Union Foreign Policy in a changing World*, (2nd ed.), Cambridge: Polity press

Smith S., Hadfield A., & Dunne T., (2012), *Foreign Policy, Theories Actors Cases*, UK: Oxford University Press

Tallberg J., (2003), *European Governance and Supranational Institutions: making states comply*, London, New York, Routledge

Tarasova A., (2013), *Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā*, (Kursa darbs), Rīga: LU SZF

Vaisse J., Dennison S., (2013), *European Foreign Policy Scorecard 2013*, Relations with Russia on the Arctic, European Council of Foreign Relations

Vigni P., (2013), *The Governance of the Arctic Environment: The EU and US Contribution*, Italy: European University Institute, Academy of European Law

IZMANTOTIE INTERNETA AVOTI

Arctic Council, Observers, <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/arctic-council/observers>

Barents-Euro Arctic Council, <http://www.beac.st/in-English/Barents-Euro-Arctic-Council>; Arctic Council, <http://www.arctic-council.org/index.php/en/>

Council of European Union, (2014) *Council conclusions on developing a European Union Policy*

Eiropas Komisija (2012), *Eiropas Parlamenta un padomes regula par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm*

Eiropas Savienība, Tiesības, Līgumi, Romas līgums, Briseles līgums, Vienotais Eiropas akts, http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_lv.htm

Eiropas Savienības Ārējā Darbība, Eiropas Ārējās Darbības Dienests, EĀDD pirmsākumi, http://eeas.europa.eu/background/organisation/index_lv.htm

EU Arctic Forum. *EU and Canada can grow Arctic relations*. <http://eu-arctic-forum.org/>

EUR-Lex, Access to EU Law, Commission Green Paper: *Towards a future Maritime Policy for the Union: a European vision for the oceans and seas*, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1400767703101&uri=CELEX:52006DC0275\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1400767703101&uri=CELEX:52006DC0275(01))

EUR-Lex, Access to EU Law, *Lisbon Treaty 2007*, Article 9a, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>

Europa, European Commission, (2008), *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, The European Union and the Arctic Region*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52008DC0763>

Europa, European Commission, (2012), *Joint Communication to the European Parliament and the Council, Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: progress since 2008 and next steps*, http://eeas.europa.eu/arctic_region/docs/join_2012_19.pdf

Europa, Press Release database, Galileo — *Eiropa palaiž pirmos viedās satelītnavigācijas sistēmas satelītus*, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1220_lv.htm

European Union External Action, Arctic Policy, http://eeas.europa.eu/arctic_region/index_en.htm

European Union External Action, *EU Around the Globe, Lybia*,

European Union External Action, European External Action Service, Key documents, *Annual Activity Report 2011*, http://eeas.europa.eu/background/docs/20121017_eeas_aar_2011_en.pdf

European Union Institute for Security Studies, Publications, *The EU and Syria: Everything but Force*, <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/the-eu-and-syria-everything-but-force/>

European Union Press Release Database, *EU – Tunisia relations state of play and next steps*, [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-11-635_en.htm?locale=en](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-635_en.htm?locale=en)

International Seabed Authority, <http://www.isa.org.jm/en/about/members/states>

Maurer A., (2010), Research Division EU External Relations, SWP, *The Arctic Region – Perspectives from Member States and Institutions of the EU*, Berlin, 3.lpp. Izgūts no http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/arbeitspapiere/Mrr_WP_Geonor_ks.pdf

National Oceanic and Atmospheric Administration, <http://www.arctic.noaa.gov/>

Nato Vēstnesis, *Zem pasaules ledus, Tālie Ziemeļi: Kāpēc tas ir svarīgi*. Izgūts no http://www.nato.int/docu/review/2009/0901/0901_VID1/LV/index.htm

Noronha C., (Maijs 22, 2014), USA Today, *WTO ruling upholds EU seal products ban*, <http://www.usatoday.com/story/money/business/2014/05/22/wto-ruling-upholds-eu-seal-products-ban/9462141/>

Northern Research Forum, Books and Publications, Seeking Balance in A Changing North, Plenary Session1: *The Future of Northern Cooperation*. Izgūts no http://www.rha.is/static/files/NRF/OpenAssemblies/Anchorage2008/a/5th_nrf_anc_2008_report_sabev_plenary_1_sept_24.pdf

Rostoks T., Sprūds A., (Eds), (2014), *Perceptions and Strategies of Arcticness in Sub-Arctic Europe*, Weber S., *The development of an EU Arctic policy: Interests, objectives and initiatives*, Rīga: Latvian Institute of International Affairs, 44.lpp. Izgūts no http://liia.lv/site/docs/Paraugs_Artic_148x210.pdf

The Arctic, *Arctic Facts*, <http://arctic.ru/geography-population>

The Telegraph, World, Europe, *Ukraine Crisis: EU expand sanction list to keep pressure on Russia*, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10826465/Ukraine-crisis-EU-expand-sanction-list-to-keep-pressure-on-Russia.html>

towards the Arctic Region, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/142554.pdf

United Nations, *Convention on the Law of the Sea, Part II Territorial Sea and Contiguous Zone, Limits of the Territorial Sea*, Article3 Breadth of the Territorial Sea, http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part2.htm

Bakalaura darbs „Eiropas Savienības ārpolitika Arktikas reģionā”
izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (neskaitot izmantotos informācijas avotus un pielikumus) ir 120 470 rakstuzīmes (ieskaitot intervālus).

Autors: _____ Alise Tarasova
(*personiskais paraksts*)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai
(*nevajadzīgo nosvītrot*)

Vadītāja: profesore Dr. paed. Žaneta Ozoliņa _____ 26.05.2014
(*personiskais paraksts*)

Recenzents: docents Dr.sc.pol Toms Rostoks _____ .____.2014
(*personiskais paraksts*)

Darbs iesniegts Politikas zinātnes nodaļā 26.05.2014.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Anete Alksne _____
(*personiskais paraksts*)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____.06.2014. protokola.
Nr. _____.

Komisijas sekretāre: doktorante Mg.sc.pol. _____
(*vārds, uzvārds; personiskais paraksts*)